

**KLÍČ KE CVIČENÍM
Z UČEBNICE**

DĚJEPIS 9

1. První světová válka byla válkou zákopovou.

1. Rozpadla se habsburská monarchie. Svržena byla monarchie rakousko-uherská, německá, ruská a osmanská.
2. Vítězové: Francie, Velká Británie, Spojené státy americké, Československo, Itálie, Polsko, Jugoslávie; poražení: Rakousko, Maďarsko, Německo, Bulharsko, osmanská říše.
3. Nové státy vzniklé na území bývalého Rakousko-Uherska (Rakousko, Československo, Polsko, Rakousko, Maďarsko).
4. Nástupnické státy zařazené mezi poražené: Rakousko, Maďarsko, vítězné: Československo, Polsko, Jugoslávie.
5. Uveďte obsah mírové smlouvy s Německem po 1. světové válce.
6. Mírová smlouva s Německem je považována za jednu z příčin vypuknutí 2. světové války, protože např. Německo podle ní ztratilo zámořské kolonie a částí území ve prospěch Francie, Polska a Československa; s těmito územními ztrátami se Německo nechtělo smířit.
7. Společnost národů neměla žádné ozbrojené složky, a proto nemohla docílit toho, aby byla její rozhodnutí respektována. Proto ani nedokázala zabránit 2. světové válce.

1. T. G. Masaryk emigroval roku 1914 do zahraničí, kde zahájil boj za samostatnost Čechů a Slováků. V odboji spolupracoval s Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem?

1. Další české politické strany u nás v meziválečném období: např. Československá strana národně socialistická, Československá národní demokracie, Československá živnostenskoobchodnická strana středostavovská (živnostenská strana).
2. Slovenská ľudová strana, od roku 1925 přejmenovaná na počest předsedy Andreje Hlinky na Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu (HSL'S). Nejprve požadovala pro Slovensko autonomii. Další slovenské politické strany v tehdejší Československu: Slovenská národná strana a na Slovensku působící celorepublikové strany – Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (tzv. agrární strana), Československá sociálně demokratická strana, Komunistická strana Československa.
3. Např. německé politické strany, které bezvýhradně přijaly existenci Československé republiky a skutečnost, že se její součástí stala i německá menšina, chtěly národnostní autonomii a měly období v československých stranách: Německá sociálně demokratická strana dělnická v ČSR (Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei, DSDAP), Německá křesťansko-sociální strana lidová (Deutsche christlich-soziale Volkspartei, DCV) a Svaz německých zemědělců (Bund der Landwirte, BdL); německé politické strany, které se stavěly proti ČSR: Německá národní strana (Deutsche Nationalpartei, DNP) a vlastně nacistická strana – Německá nacionálně socialistická strana dělnické (Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei, DNSAP); další strany národnostních menšin hájící svou národnostní autonomii: Maďarská národní strana, Polský lidový a dělnický svaz.

1. **Národ** – společenství lidí se společným jazykem, kulturou, dějinami, často i hospodářským životem, příslušníci národa obývají většinou konkrétní území; **národnost** – příslušnost k určitému národu; **národnostní menšina** – obyvatelé méně početně zastoupené národnosti žijící na území státu, jehož většina obyvatel se hlásí k jiné národnosti.
2. V době průmyslové revoluce (pol. 18. stol. – pol. 19. stol.).

1. Československá republika do roku 1928 se skládala z Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi.
2. Tomáš Garrigue Masaryk.
3. V pohraničních oblastech zvaných Sudety, chtěli tamní Němci připojit toto území k Rakousku nebo Německu. Vláda zasáhla za pomoci armády. Spory s Polskem o území Těšínska – vypukl zde vojenský konflikt. Jeho výsledkem bylo rozdělení Těšínska na polskou a československou část. S Maďarskem o vymezení hranice se Slovenskem, které bylo po staletí součástí Uherského království – vymezení hranic Slovenska provázely boje a zasáhnout musely na straně Československa i státy Dohody.
4. Malá dohoda – spojení Československé republiky, Rumunska a Jugoslávie (uzavřena roku 1921), aby se tyto státy do budoucna ochránily před případným uplatňováním územních nároků Maďarska.
5. Úřední jazyky, které se po 1. světové válce užívaly v Československé republice – čeština a slovenština.
6. Dvě nejpočetnější národnostní menšiny v Československé republice – Němci, Maďaři.
7. Přídělový systém – přiděl lístků na zboží a potraviny, které si může za měsíc jedna osoba koupit; po 1. světové válce se tímto řešila v Československu velmi těžká hospodářská situace. Byl tehdy velký nedostatek základního zboží a potravin.
8. Hospodářské reformy zavedené v Československé republice po 1. světové válce: sociální reformy (na podporu v nezaměstnanosti, zavedení osmihodinové pracovní doby, ochrana nájemníků, ochrana práce žen a dětí, penzijní, úrazové a nemocenské pojištění), pozemková reforma (rozdělení půdy, která byla před vznikem republiky součástí šlechtických velkostatků, mezi obyvatele venkova), měnová reforma (vytvoření nové československé měny).
9. Koruna československá, zkratkou Kč.
10. Žádné, každý člověk měl právo svobodně vyznávat jakékoli náboženství.

1. Chemický průmysl – např.: Praha, Středočeský kraj (Kralupy nad Vltavou, Kolín, Neratovice), Ústecký kraj (Litvínov), Pardubice; textilní průmysl – např.: Brno, Prostějov, Královéhradecký kraj (Trutnov), Jihočeský kraj (Písek).
2. Má více prostředků a může výhodněji získat zboží, které potřebuje.

1. První montážní linka byla zavedena v USA, v této továrně se vyráběl automobil značky Ford.
2. **Posvícení** – tradiční výroční oslava patrona místního kostela, spojená s lidovou veselicí; slaví se v den posvěcení kostela; **ochotnické divadlo** – divadlo, které hrál soubor tvořený ochotníky, tedy lidmi, kteří hráli pro zábavu, amatérsky.

1. **Dámské šaty** jsou jednoduchého střihu, splývavé, jednobarevné či s jemným vzorem, zdobené málo atd.; mají rozvolněný nebo snížený pas, sukně rovná či jen mírně rozšířená sahá nepatrně pod kolena; boty jsou jednoduché, jednobarevné s kulatou špičkou; klobouky tvaru zvonu kopírují hlavu, sahají až k očím; jako doplněk nosí ženy šál, korále; vlasy mají ostříhány nakrátko, uhlazené s vlnami, kopírují obličej atd.
Pánský oblek byl polopřiléhavý, se širokými rovnými rameny a úzkými boky; kalhoty dlouhé a volné, barva obou obleků je tmavší, košile bílá s límečkem zastrčeným do obleku; doplněk kravata, bílý kapesníček v saku; boty tmavé, sladěné s barvou obleku atd.; vlasy nakrátko ostříhané, uhlazené. Dámské i pánské šaty byly pohodlné, dobře padnoucí, ve stylu nenucené elegance.

1. Trávení volného času **za první republiky** – pracovalo se šest dní v týdnu; v neděli lidé z města jezdili na výlet do přírody, nejčastěji vlakem, autobusem nebo na kole. Často se také procházeli po městě a v pečlivě udržovaných městských parcích, chodili např. do divadel, biografů, kabaretů, tančiren; byla uzákoněna osmihodinová pracovní doba a právo na dovolenou, na kterou lidé obvykle jezdili na venkov k příbuzným

nebo na letní byt (pronajatý byt nebo místnost ve venkovském domě). Na venkově se v neděli chodilo na mši do kostela, venkovský život obohacovaly poutě, posvícení (hody), plesy a taneční zábavy pořádané např. místními hasiči a sokoly; koncem srpna nebo v září se konaly dožínky – oslava ukončení sklizně obilí.

Současnosti – pracuje se jen pět dní v týdnu, hodně lidí jezdí na víkendy z města na své chaty či chalupy na venkově nebo v přírodě, roste obliba wellness víkendů a víkendových pobytů v penzionech mimo města v přírodě; dále individuálně. O dovolených lidé jezdí stále více do zahraničí, ať už na poznávací zájezdy či odpočinek k moři.

2. Např.: Federace dělnických tělocvičných jednot (FDTJ), Dělnická tělocvičná jednota (DTJ), Německý turnerský svaz (Deutscher Turnverband, DTV; tělocvičný spolek) in Tschechoslowakei; židovský tělocvičný spolek Makabi, židovský sportovní klub Hagibor.
3. František Pecháček byl sokolský cvičitel, autor odborných publikací o tělesné výchově, člen odbojového hnutí Obec sokolská v odboji, vězněn a popraven v koncentračním táboře Mauthausen. K jeho hlavním dílům patří také skladba „Přísaha republice“ předvedená 30 000 cvičenci na X. všesokolském sletu roku 1938.
4. Univerzita Karlova, založena roku 1348.

1. Automobilka ŠKODA AUTO a. s.

2. V polovině dvacátých let 20. století se podařilo urovnat poválečné těžkosti. Rostla a zlevňovala se výroba, zastavil se růst nezaměstnanosti, zemědělství produkovalo dostatek potravin. Velký rozvoj probíhal ve všech odvětvích průmyslu, rozvíjela se energetika, docházelo k elektrifikaci měst a vesnic, modernizoval se chemický, papírenský a textilní průmysl, sklářství a výroba keramiky. Hospodářství dosáhlo největšího výkonu v letech 1926 až 1929.

3. Značka Made in Czechoslovakia se stala světově známou, protože byla zárukou vysoké kvality.

4. Životní styl lidí za první republiky: V době první republiky se pracovalo šest dní v týdnu. Byla uzákoněna osmihodinová pracovní doba a právo na dovolenou. Většinou pracovali jen muži, vdané ženy se staraly o děti a domácnost. V neděli lidé z města jezdili na výlet do přírody, nejčastěji vlakem, autobusem nebo na kole. Často se také procházeli po městě a v pečlivě udržovaných městských parcích. Na dovolenou lidé obvykle jezdili na venkov k příbuzným nebo na letní byt (pronajatý byt nebo místnost ve venkovském domě). Na venkově se v neděli na poli nepracovalo. Chodilo se na mši do kostela. Jednotvárnost venkovského života obohacovaly poutě, posvícení (hody), plesy a taneční zábavy pořádané např. místními hasiči a sokoly. Konaly se dožínky. Vznikala ochotnická divadla a spolky různého zaměření – např. chovatelské, pěstitelské, myslivecké, rybářské. Mnoho domácností si mohlo dovolit vzhledem k zavádění elektřiny různé elektrospotřebiče (pračku, ledničku, vysavač). Začal se používat telefon. Lidé mohli doma poslouchat různé pořady z rozhlasového přijímače; vysílání rozhlasu začalo roku 1923. Chvilé odpočinku se dalo trávit v biografu (kině), divadle apod.

1. **románský sloh (11.–13. stol.):** typický znak architektury – půlkruhový oblouk, základní stavební materiál – kámen, mohutné zdi, klenba podepřená silnými sloupy, portál s půlkruhovými oblouky, sdružené okno; církevní stavby – rotunda (sv. Jiří na hoře Říp, sv. Martina na Vyšehradě), bazilika (sv. Jiří na Pražském hradě); nástěnné malby (fresky); světské stavby – hrady (Přimda), první domy měšťanů, mosty a městské paláce; literatura – latinsky, ručně psaná, např. legendy; lze uvést i módu;

gotický sloh (gotika; Čechy od pol. 13. stol.–15. stol.): typický znak architektury – lomený oblouk, křížová žebrová klenba, vysoké štíhlé stavby a vysoká štíhlá okna, složitý opěrný systém pilířů a oblouků; zdobné prvky: kružba, fiála, rozeta, umělecky upravený portál, chrlič, vitráž; církevní stavby (katedrála sv. Víta v Praze, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře), světské stavby – hrady (Karlštejn, Zvíkov), radnice (Staroměstská a Novoměstská v Praze), Prašná brána (Praha) Karlův most (Praha) a Kamenný most (Písek); výtvarné umění: tzv. madony a piety; lze uvést i módu;

renesance (15. stol. – 1. pol. 17. stol.): důraz na pohodlí, prosvětlené stavby, které se roprostírají do širé, obdélníková okna sdružená po dvou, arkády, kuželková balustráda; staví se především zámky (Bučovice, Litomyšl) a letohrádky zasazené do přírody (Belvédér v Praze), ve městech se stavěly šlechtické paláce a měšťanské domy (Telč, Slavonice) s bohatě zdobenými štíty a s podloubími, radnice (Prachatice); užívají se cihly; chrámy – zastřešení ve tvaru kopule; k výzdobě slouží nástěnné malby, obrazy a gobelíny, na

fasádách sgrafito; výtvarné umění – zobrazování člověka (Leonardo da Vinci: obraz Mona Lisa, Michelangelo Buonarrotti: socha Mojžíše, Davida), perspektiva; lze uvést i módu;

baroko: snažilo se vést člověka ke zbožnosti, působit na smysly a vyvolávat silné city; architektura – velkolepé chrámy s bohatou nástěnnou výzdobou; typické prvky architektury: kontrast, okázalost staveb, výrazná barevnost, nepravidelné tvary, bohatá až přehnaná zdobnost, dekorativní plastiky a sochy, množství symbolů, kopule jako oblíbený stavební prvek; církevní stavby (kostely, kláštery), světské stavby (zámky – Jaroměřice nad Rokytnou, letohrádky, paláce – městská sídla šlechty, radnice); drobné stavby – kaple, boží muka, morové sloupy, kašny; k propojování s okolní krajinou docházelo prostřednictvím alejí a parků; došlo k výrazné proměně měst i venkova; nejvíce barokní architektury se nachází v Římě, např. dostavba chrámu svatého Petra ve Vatikánu a náměstí před ním (Carlo Maderno, Michelangelo Buonarrotti, Gian Lorenzo Bernini); u nás: Kryštof Dientzenhofer a jeho syn Kilián Ignác Dientzenhofer (chrám sv. Mikuláše v Praze) nebo Jan Blažej Santini-Aichel (tvůrce tzv. barokní gotiky); malířství: náboženská témata, krajiny, zátiší, portréty (Diego Velázquez a Rembrandt van Rijn, v Českých zemích např. Karel Škréta, Petr Jan Brandl, Jan Kupecký); sochaři: Gian Lorenzo Bernini, v Českých zemích např. Matyáš Braun a Maxmilián Brokoff (jejich sochy usazeny např. na Karlově mostě); hudba: zpěvnost, vznešenost, majestátnost, rozvoj hry na varhany; hudební skladatelé – Němec Johann Sebastian Bach, dále Georg Friedrich Händel nebo Antonio Vivaldi; u nás: Česká mše vánoční od Jana Jakuba Ryby, koleda Chtíč, aby spal od Adama Michny z Otradovic; divadelnictví: nový dramatický žánr – opera (autorem např. Ital Claudio Monteverdi); česká literatura: především duchovní díla (duchovní poezie, kázání) – typická je složitá stavba vět a rozvinutá přirovnání (významným historik Bohuslav Balbín); mezi prostými lidmi byly oblíbené kramářské písně (zpívané o poutích nebo jarmarcích zpěváky, kteří současně ukazovali související obrázky); lze uvést i módu.

klasicismus (v Evropě od 2. pol. 18. stol.): vzory v antice, tedy ve starověkém Řecku a Římě; typické rysy: střídmost, pravidelnost a řád, důraz na rozum; nejvíce se projevil v architektuře a v hudbě; empir: pozdní období klasicismu; šířil se zejména v době Napoleonova císařství; základní rysy klasicistní architektury: pravidelnost a jednoduchost; typické prvky pro klasicistní budovy: souměrnost; pravidelné geometrické tvary, antické sloupy (nosné i ozdobné); stavby: šlechtické paláce a veřejné budovy (divadla, nemocnice, úřady); malířství: témata z antické mytologie, oblíbeným motivem Velká francouzská revoluce; sochařství: rozšířené používání bílého mramoru (jako v antice) – nejčastěji busty a pomníky; hudba: začaly vznikat veřejné koncertní sály; plesy a tancovačky; oproti barokní hudbě menší zdobnost, obliba opery (Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven).

romantismus (hlavně v 1. pol. 19. stol.): klasicismus svou strohostí a důrazem na rozum zklamal mnoho umělců, proto se mnozí přiklonili k novému směru – romantismu, pro který je typické odvracení se od rozumu, důraz na cit a svobodu; romantismus se nejsilněji promítl do výtvarného umění a literatury; typické znaky: důraz na city, obdiv k minulosti, přírodě, exotice, motivy záhad a tajemna, pocit odcizení a samoty, hrdina literárního díla je výjimečná osobnost, často vyděděnec žijící na okraji společnosti (zločinec, kat); autoři literatury: ruský básník a spisovatel Alexandr Sergejevič Puškin, anglický básník George Gordon Byron, Francouzi Victor Hugo a Alexandre Dumas, z českých – Karel Hynek Mácha; romantické obrazy: typická dramatičnost, neklid, náměty z přírody, výjevy z revolucí; architektura: vliv minulosti – oživení např. středověké gotiky, ze které vznikl umělecký směr zvaný **novogotika**.

2. S koncem 19. století skončila doba „velkých“ uměleckých slohů. Posledním jednotným slohem, který se uplatnil v architektuře, malířství, užitém umění i v odívání, byla secese. I v Českých zemích se koncem 19. století setkáváme v různých oblastech umění s různými uměleckými směry.

Velkou oblibu si získal například umělecký směr nazvaný **realismus** (z latinského *realis* – „skutečný“). Realisté se snažili co nejpřesněji zachytit skutečnost, ať už šlo o obraz (portrét, krajinomalba), nebo román.

Významným novým malířským směrem byl také impresionismus.

Druhá polovina 19. století dala české kultuře mnoho velkých osobností:

- Uvolnění cenzury znamenalo velkou svobodu pro českou literaturu. Mezi slavné literáty druhé poloviny 19. století patří např. Jan Neruda, Jaroslav Vrchlický či Alois Jirásek.
- Ve výtvarném umění se prosadili například malíři Mikoláš Aleš (výzdoba Národního divadla, Obeného domu v Praze) Alfons Mucha (Slovanská epeje, Čtyři roční období) nebo sochař Josef Václav Myslbek (sousoší Přemysl a Libuše).
- V architektuře se uplatňují „historizující slohy“, zejména novogotika (zámek Lednice a Orlík) a novorenesance (např. Mlýnská kolonáda v Karlových Varech – architekt Josef Zítěk).
- V oblasti hudby působili slavní skladatelé jako Bedřich Smetana nebo Antonín Dvořák.

Secese: nový a originální umělecký sloh; typické znaky: bohatá zdobnost, neobvyklé barvy v harmonii nebo v kontrastu, plynulá vlnící se křivka, která vyvolává dojem pohybu; často přírodní motivy – rostlinné a květinové ornamenty, zvířata a lidé; netradiční materiály; malířství: Alfons Mucha, Max Švabinský; architektura: Josef Fanta (budova Hlavního nádraží v Praze).

Impresionismus: Ve druhé polovině 19. století se zdokonalila fotografie, proto malíři přestali věrně zobrazovat každodenní skutečnost viděnou kolem sebe. Snažili se barvami vyjadřovat své pocity, nálady, dojmy či neopakovatelnou chvíli. Vznikl tak nový umělecký směr – impresionismus (z francouzského impression – „dojem“). Nejvíce se rozvinul v malířství, dále v literatuře a hudbě. Tématem obrazů byla nejčastěji přirozená krása přírody zachycená za různých světelných podmínek a v danou chvíli, později moderní město a jeho společenský život. Malíři pracovali venku, používali krátké tahy, jasné a zářivé barvy s důrazem na celkový efekt. Z českých impresionistů se proslavil Antonín Slavíček.

1. Např.: Kocour Mikeš, Bajky, Pohádky naruby, Bubáci a hastrmani.
2. Alfons Mucha – náš secesní malíř, autor první poštovní známky Československé republiky (Hradčany uprostřed ornamentů); byl autorem množství plakátů či dekoračních maleb s alegoriemi žen (např. Čtyři roční období), podílel se na výzdobě Obecního domu v Praze atd. Slavný cyklus pláten z historie Slovanů: Slovanská epopěj.

str. 20

1. Vítězslav Nezval, Konstantin Biebl; Skupina surrealistů v ČSR (1934–1938).
1. Jan Žižka z Trocnova byl nejslavnější husitský vojevůdce, po založení Tábora se stal vůdce táboritů; byl výtečný taktik a z obyčejných lidí bez bojových zkušeností vytvořil silnou armádu používáním střelných zbraní a zavedením taktiky vozové hradby. Jako vůdce husitů (táboritů) nikdy neprohrál. Zemřel roku 1424 při obléhání Příbyslavi. Jeho socha je umístěna na vrchu Vítkov v Praze, protože zde roku 1420 (14. 7.) husité pod vedením Jana Žižky porazili vojsko křižáků vedené Zikmundem Lucemburským. Do té doby byla 1. křížová výprava proti husitům úspěšná, po této prohře se však vyčerpaná armáda křižáků rozešla a jejich výprava tak skončila nezdarem.
2. Je zde Národní památník na Vítkově. Využívá ho Národní muzeum pro stálou expozici Křižovatky české a československé státnosti, dále je zde expozice Laboratoř moci (zázemí mauzolea Klementa Gottwalda), hrob Neznámého vojína a Slavnostní síň.

str. 21

1. Podoba budovy, její vnitřní uspořádání atd. je zcela podřízeno účelu (funkci), kterému má sloužit.
2. Např.: symbolismus, dekadence, expresionismus, konstruktivismus, dadaismus. Dál individuálně.

str. 22

1. Klasické dílo – a) dílo, které je součástí klasické literatury (např. Babička B. Němcové je klasické dílo), tedy významné tvorbou představující základní kulturní fond národní či světové literatury, zpravidla do konce 19. století; //b) dílo, které je vzorovou, typickou ukázkou určitého literárního směru, typu, oblasti apod. (např. Saturnin Z. Jirotky je klasickým příkladem humoristické prózy) – v tomto smyslu ale není použito v textu o divadle výše//.
 2. Např.: David a Goliáš, Ezop a brabenec, Nebe na zemi, Babička Mary, Život je jen náhoda.
 3. Voskovec a Werich ještě otevřeli na krátký čas Divadlo V+W (konec r. 1946 – jaro 1948), ale vzhledem k politické situaci se nedalo dělat politickou satiru. V roce 1948 Jiří Voskovec emigroval.
1. Např.: C. a. k. polní maršálek, To neznáte Hadimršku, Ducháček to zařídí, U pokladny stál. Dál individuálně.

1. Individuálně. Leoš Janáček působil v Brně.
2. Existují. Trampské písně – např.: Rosa na kolejích, Bláznova ukolébavka, Buráky, Niagára, Okoř.
3. Roku 1887 (patentována Emilem Berlinerem, tyto první desky však byly skleněné), šelakovou desku vystřídala gramofonová deska z PVC (vinylová) roku 1931 – tyto jsou vyráběny dodnes. Dál individuálně.
4. Karel Hašler (1879–1941); umučen v koncentračním táboře Mauthausen) – český písničkář, herec, scenárista, dramatik, režisér, dál individuálně; písně: Ta naše písnička česká, Po starých zámeckých schodech, Strahováček, Pětatřicátníci atd.

1. Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války; do 58 jazyků.
2. Roku 1915 narukoval a odjel na frontu do Ruska, kde padl do ruského zajetí – od září 1915 do léta 1916 tak byl v táboře Totskoje, poté vstoupil do československých legií, kde se často dostával do sporu s vedením; mj. bojoval i v bitvě u Zborova. Po zahájení bolševické revoluce se s legiemi rozešel. V Moskvě se roku 1918 přidal k bolševikům a vstoupil do Rudé armády, která ho poslala do Ufy a později na Sibiř, kde působil v propagandě, vydával několik časopisů. Později se v Krasnojarsku oženil s dělnicí Šurou, která ho ošetřovala, když onemocněl (byl zraněn a dostal tyfus), a kterou si přivezl do Československa, kam se dostal až roku 1920. Dál individuálně.
3. Individuálně, např.: Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy, Válka s mlouky, R. U. R., Bílá nemoc, Dášeňka čili život štěněte.
4. Ilustrátoři např.: Josef Lada, Ondřej Sekora, Adolf Kašpar, Artuš Scheiner (např. pohádky B. Němcové, K. J. Erbena). Oběťmi nacistické okupace se stali např.: Josef Čapek, Vladislav Vančura, Karel Poláček, Karel Hašler, Julius Fučík.

1. Individuálně. Např.: vynález proudového motoru, vrtulníku, lepicí pásky, fotokopírky.

1. Například kubismus, surrealismus a funkcionalismus. Avantgardní umělci se často sdružovali do skupin.
 - Kubismus** – typické znaky: přetváření skutečnosti do základních geometrických tvarů a zachycování reality ze všech stran naráz; čeští kubisté – malířství: Bohumil Kubišta, Emil Filla, Václav Špála a Josef Čapek; sochařství: Otto Gutfreund; architektura: Josef Gočár a Josef Chochol;
 - surrealismus** („nadrealismus“) – typické znaky: zachycování toho, co se odehrává v lidském podvědomí, spojení reálných i nereálných motivů, cíl – vytvoření absolutní reality bez kontroly rozumu a logiky; čeští představitelé – malířství Toyen (vl. jm. Marie Čermínová), Jindřich Štyrský; sochařství: Vincenc Makovský;
 - funkcionalismus** – především v architektuře; typické znaky: pravoúhlé tvary, ploché střechy, absence ozdob, málo barev, nové materiály (železobetonová konstrukce); budovy stavěny se zaměřením na jejich účelovost – funkčnost; stavby – např. Veletržní palác, Elektrické podniky a Radiopalác, všechny v Praze; představitelé – Adolf Loos (Müllerova vila v Praze) a Ludwig Mies van der Rohe (vila Tugendhat v Brně).
2. Kubističtí umělci přetvářeli realitu do základních geometrických tvarů a zachycovali ji ze všech stran, ne pouze z jedné. Obrzy vypadaly, že zobrazují krychle.
3. Mezi spoustou divadel působících za první republiky se do popředí dostaly dvě pražské scény: Národní divadlo a Divadlo na Vinohradech. Mezi významné režiséry meziválečné doby patřili Karel Hilar a Jaroslav Kvapil, z herců to byli např. Václav Vydra, Eduard Kohout, Zdeněk Štěpánek a Olga Scheinpflugová. V divadlech se hrál velmi pestrý repertoár, vedle klasických děl i soudobá česká divadelní tvorba (např. Karel Čapek – drama R.U.R.). Prosazovaly se také takzvané avantgardní umělecké scény. K nejznámějším patřilo Osvobozené divadlo s počátečním cílem – kritizovat společnost. Kladlo důraz na fantazii herců a diváků a na překonání odstupu jeviště a hlediště. Hlavní autoři divadelních her a zároveň herci Osvobozeného: Jiří Voskovec a Jan Werich, skladatel hudby Jaroslav Ježek.
4. Film – obrovský rozmach; zpočátku byl němý (např. grotesky), doplněný titulky, od třicátých let 20. století byl film ozvučen a vznikala díla, která dnes známe z televize jako „filmy pro pamětníky“; herci: např. Hugo Haas, Jaroslav Marvan, Oldřich Nový, král komiků Vlasta Burian, Adina Mandlová, Lída Baarová, Adina Mandlová.

5. „Naživo“, z rozhlasu nebo na gramofonové desce.
6. Např.: televizor, počítač, barevný film, barevná fotografie, syntetické vlákno nylon nebo optická zdravotní pomůcka – kontaktní čočky z plexiskla; francouzští fyzici Frédéric a Irène Joliot-Curie objevili, jak vyrobit radioaktivní prvky, Jaroslav Heyrovský vynalezl polarograf; Letov Š-1 – první sériově vyrobené letadlo u nás, začala u nás výroba motocyklu Jawa.

str. 26

1. **a)** Nové státy vzniklé na území bývalého Rakousko-Uherska (Rakousko, Československo, Polsko, Rakousko, Maďarsko). **b)** Protože podepsalo mír s Německem už před příměřím. **c)** Na pravém břehu řeky Rýn nesmělo mít Německo do vzdálenosti 50 kilometrů žádné vojenské jednotky. Levý břeh byl na 15 let obsazen vojsky Dohody. **d)** Přídělový systém – přiděl lístků na zboží a potraviny, které si může za měsíc jedna osoba koupit; po 1. světové válce se tímto řešila v Československu velmi těžká hospodářská situace. Byl tehdy velký nedostatek základního zboží a potravin.
2. Vítězné státy: Francie, Velká Británie, USA, Itálie, Československo, Jugoslávie, Polsko; nástupnické státy: Československo, Jugoslávie, Polsko, Rakousko, Maďarsko; poražené státy: Rakousko, Maďarsko, Německo, Bulharsko, osmanská říše.
3. Zánik čtyř monarchií: rakousko-uherská, německá, ruská a osmanská; vznik nových států – Rakousko, Maďarsko, Československo, Polsko a Jugoslávie; ztráta části území Německa ve prospěch Francie a Polska, demilitarizace Porýní.
4. c).
5. **a)** vznik československého státu; **b)** skončily boje 1. světové války uzavřením příměří, kdy Německo kapitulovalo.
6. d).
7. Čechy, Morava, Moravskoslezská země, Podkarpatská Rus.
8. Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus.
9. Funkcionalismus.
10. Kubismus.
11. b), d).
12. c).

str. 27

1. Představoval německou národnost. Tisk poukazyval na to, že vlivem německého prostředí se vyvinul Mlok původně vysazený v Severním a Baltském moři v odlišný a vyšší rasový typ, nadřazený všem jiným Salamandrům.
2. Mlok mediteránní – mediteránní znamená oblast kolem Středomořího moře, tedy severní část Afriky, jižní část Evropy a jz. Asie; např. národnost řecká; tropický – např. jakákoli národnost obyvatel tropických oblastí Asie atd.
1. V době průmyslové revoluce díky tovární výrobě a rozvoji podnikání vznikla vrstva buržoazie (tvořená majiteli továren, dolů, bank a velkostatků, většinou to byli původně bohatí měšťané) a dělníci (také „proletariát“, tedy pracující v továrnách, původně řemeslníci tovaryši, městská chudina, venkované).

str. 28

1. Když třída vykořisťovaná přistoupí k násilnému zabavení majetku vykořisťovatelské třídy, tedy tzv. znárodněním zabaví původním majitelům továrny, pole či dílny.
2. Za socialismu, tedy v komunistickém režimu volby sice probíhaly, ale oproti volbám v demokratických zemích na nich účast sice nebyla povinná, ale byla kontrolována a neúčast byla i trestána. Voliči museli volit jen kandidáty vládnoucí strany, což byla strana komunistická.

1. Samoděržaví.
2. Car.

1. Republika.
2. Ne všichni obyvatelé Ruska souhlasili s převratem bolševiků.
3. Jaroslav Hašek.

1. Věznění v gulazích byli na Sibiři či Dálném východě využíváni pro otročskou práci v krutých podmínkách např. při těžbě nerostných surovin, stavbě přehrad, železničních tratí (Bajkalsko-amurské magistrály), elektráren, továren apod.
2. Příměstské gulagy – byli zde věznění vědci a specialisté různých oborů, kteří nesouhlasili s režimem; v táborech byli nuceni pracovat pro stát.
3. Individuální.

1. Jedna společenská třída byli lidé, kteří vlastnili výrobní prostředky, např. továrnu, dílnu, pole, což byla **třída vykořisťovatelská** a zároveň vládnoucí. Druhou společenskou třídu tvořili lidé, kteří nevlastnili výrobní prostředky a byli nuceni nabízet svou práci. Byli tak **třída vykořisťovaná** a ovládaná třídou vykořisťovatelskou, která je zaměstnává.

Třídní nepřítel byl ten, kdo se stavěl proti zájmům vládnoucí dělnické a rolnické třídy. Mezi třídní nepřátele byli zařazeni všichni ti, kdo něco vlastnili; část inteligence; umělci; církve a věřící.

Proti třídnímu nepříteli byl vyhlášen „**třídní boj**“, boj třídy vykořisťované proti třídě vykořisťovatelské za vytvoření sociálně spravedlivého státu, kde si budou všichni rovni.

2. Účast na volbách sice nebyla povinná, ale byla kontrolována a neúčast na nich i trestána. Voliči museli volit jen kandidáty vládnoucí strany, což byla strana komunistická. Gulagy byly sovětské nápravně pracovní tábory. Vězni zde byli nuceni pracovat jako otroci za nelidských podmínek.
3. **Industrializace** – přeměna země ze zemědělské na průmyslovou; **kolektivizace** – vytváření zemědělských družstev zvaných kolchozy (soukromí rolníci museli odevzdat svou půdu, dobytek a nářadí, v opačném případě jim to vše bylo násilím odebráno), tyto výrobní prostředky se staly kolektivním majetkem kolchozu, kde rolníci společně hospodařili; **plánované hospodářství** – naplánovalo, kolik se čeho má vyrobit, vytěžit či sklídit za období pěti let, často v rozporu se skutečnými možnostmi hospodářství; **propaganda** – veřejné šíření či prosazování myšlenek s cílem získat příznivce, zachycovala vše příkrášleně.

1. **Komunismus** – společenský systém, kde všechno patří všem a všichni jsou si rovni. Každý měl pracovat podle svých možností a měl být odměňován podle svých potřeb; **národ** – společenství lidí se společným jazykem, kulturou, dějinami, často i hospodářským životem, příslušníci národa obývají většinou konkrétní území; **nacionalismus** – zdůrazňování významu národa; **rasismus** – nadřazování jedné rasy nad jiné, nenávisť k lidem určité rasy a její projevy.

2. Černé košile.

1. Příčiny vzniku fašismu: vyřešit těžkou hospodářskou situaci a vybudovat silný stát.

V době vzniku fašismu byly již zkušenosti s komunismem a jeho metodami, mnoho lidí v něm spatřovalo záchranu před komunismem.

2. Shodují se: v prosazování státní ideologie ve všech oblastech společenského života; veškerá moc v rukou jediné politické strany s jediným vůdcem v jejím čele; kontrole hromadných sdělovacích prostředků, sloužících v tomto případě hlavně k propagaci státní ideologie a k manipulaci veřejnosti; v přísné policejní

kontrole společnosti, spojené s porušováním lidských práv i s fyzickou likvidací „veřejného nepřítele“. Liší se: na rozdíl od komunismu, podle kterého si měli být lidé rovni, fašismus tuto rovnost otevřeně popírá; fašismus je spjat s nacionalismem – zdůrazňováním významu národa; fašismus považuje válku za dobro a nezakrývá útočné plány.

str. 33

1. Árijci (také Árjové) – indoíránské kmeny, které osídlily dnešní území Indie, Írán a sousední země.
2. Fašismus je politický systém, který má pevnou ústřední vládu, v čele státu stojí vůdce, stát mu pomáhá řídit elita, ostatní obyvatelé mají státu pouze sloužit. Fašismus se snažil spojit všechny vrstvy společnosti, aby podpořily vybudování silného státu. Pro fašismus nemají žádný význam volby ani parlament. Proto jsou zcela zrušeny nebo značně omezeny. Další znaky fašismu: nacionalismus, uctívání moci a síly, považování války za dobro. (podrobněji učeb. s. 32). Nacismus je řízení státu na principu fašismu s přidanou teorií o nadřazenosti árijské rasy. Nadřazená rasa měla vládnout ostatním.
1. Tzn. splácet náhradu škod způsobených válkou vítězi.
2. Znárodnění – továrny, pole či dílny se vzaly majitelům a staly se vlastnictvím národa. V SSSR byla jeho součástí tzv. kolektivizace – vytváření zemědělských družstev zvaných kolchozy. Soukromí rolníci museli odevzdat svou půdu, dobytek a nářadí, nebo jim to vše bylo násilím odebráno. Tyto výrobní prostředky se staly kolektivním majetkem kolchozu, kde rolníci společně hospodařili.

str. 34

1. Adolf Hitler stál v čele NSDAP, kterou roku 1932 volilo v parlamentních volbách 40 % voličů, mj. díky její dobře propracované propagandě a Hitlerovým vystoupením, při nichž obratně manipuloval davem.
2. V Sovětském svazu byla zlikvidována demokracie po vítězství bolševiků v občanské válce, vznikly zde gulagy, nápravně pracovní tábory; v Itálii začal po svém nástupu k moci potírat demokracii Benito Mussolini, byly také zřízeny sběrné tábory pro politické vězně.
3. Např.: Josef Čapek, Vladislav Vančura, Karel Poláček, Karel Hašler, novinářka Milena Jesenská, hudební skladatelé Pavel Haas, Rudolf Karel, Gideon Klein, herečka Anna Letenská, průkopník české grafiky Vojtěch Preissig.

str. 35

1. Jakožto totalitní režimy mají shodné tyto rysy: státní ideologie prosazovaná ve všech oblastech společenského života; veškerá moc v rukou jediné politické strany s jediným vůdcem v jejím čele; kontrola hromadných sdělovacích prostředků, sloužících v tomto případě hlavně k propagaci státní ideologie a k manipulaci veřejnosti; přísná policejní kontrola společnosti (i tajnou policií), spojená s porušováním lidských práv (např. svobody projevu) i s fyzickou likvidací „veřejného nepřítele“. Odlišnosti: nacismus na rozdíl od komunismu považoval válku za dobro, otevřeně popíral rovnost obyvatel své země, v komunismu mělo všechno patřit všem (probíhala proto kolektivizace) a všichni měli pracovat podle svých možností a měli být odměňováni podle svých potřeb; nacismus navíc šířil teorii o nadřazené rase, která má vládnout ostatním a má mít právo na rozsáhlejší životní prostor.
2. Např.: XI. olympijské hry se konaly roku 1936 v Berlíně, původně na nich neměli startovat židé a černoši, avšak po projevech nesouhlasu ostatních zemí Hitler ustoupil, dokonce nechal v olympijské vesnici a na všech více frekventovaných místech smazat protizidovské nápisy. Německo navenek vystupovalo jako mírumilovná země a tak podporovalo svoji myšlenku nacionalismu.
3. Např.: Ženy se měly vrátit ke svému „prapůvodnímu poslání matky a hospodyně“, měly být fyzicky zdravé a silné a rodit zdravé a silné muže-bojovníky.

str. 36

1. **Extremismus** – obecně záliba v krajnostech; jedná se o velmi nejednoznačný pojem s řadou definic. Naše ministerstvo vnitra pracovníčně používá tuto definici: pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné

ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům; **rasismus** – nadřazování jedné rasy nad jiné, nenávisť k lidem určité rasy a její projevy.

2. Ano, individuálně.

3. Režimy ve 20.–30. let 20. století: **a)** po 1. světové válce se Rakousko stalo republikou, vznikla tzv. první Rakouská republika, zanikla parlamentní demokracie a nejsilnější politické strany usilovaly o nastolení režimu s jedinou stranou v čele státu; nakonec ve 30. letech 20. století se dostala k moci fašistická strana; **b)** po pádu komunistické Maďarské republiky bylo vyhlášeno Maďarské království (1920–1946), formou vlády konstituční monarchie, koncem 20. let se snažila dostat do čela ilegální komunistická strana, ale neuspěla, ve 30. letech zase různé fašistické strany, M. Horthy, vládnoucí regent byl silnou autoritou, jeho režim byl orientován protižidovsky; **c)** druhá Polská republika (1918–1939) byla nejprve parlamentní republikou, byl však proveden státní převrat (r. 1926) a nastolen Piłsudského režim – vojenská diktatura, potírající hlavně opoziční komunistickou stranu, podporující zároveň různé nacistické a nacionalistické snahy Německa a Maďarska.

1. Za situace, kdy se poválečné hospodářství v Německu dále hroutilo, slibovali nacisté práci a prohlašovali, že sjednotí všechny Němce v jednom mocném státě, podporovali střední a bohaté vrstvy, aby se nebály znárodnování (prováděli komunisté).
2. Začal likvidovat demokracii. Omezil moc parlamentu, zrušil všechny politické strany mimo své NSDAP, omezil základní občanská práva a svobody, zrušil i odborové organizace hájící zájmy pracujících. Získal některé pravomoci, které měl do té doby prezident. Kdo se stavěl Hitlerovi a jeho moci na odpor, byl tvrdě pronásledován.
3. Sliboval lidem práci; lidé věřili, že je Hitlerova NSDAP ochrání před komunismem.
4. Norimberské zákony zbavovaly každého člověka, který nebyl árijec (tedy i Židy), německého občanství. Zakazovaly také takzvaná smíšená manželství, kdy jeden z partnerů byl Žid. Dle těchto zákonů bylo jakékoli násilí na neáriích beztrestné. Arizace majetku – zabavování židovského majetku a jeho předávání árijcům.

str. 37

1. Mnichovská dohoda znamenala pro Československo vojenské obsazení pohraničí Němci. Naši vojáci museli opustit pohraniční pevnosti, vybudované na obranu Československa. Další část našeho pohraničního území zabralo Polsko a Maďarsko. Dvacetileté období první republiky a demokracie u nás skončily. Mnichovské dohody se zúčastnily Velká Británie, Francie, Německo a Itálie.

2. „ztratili bychom samostatnost a národ by byl vyvražděn.“

1. Kolonie – osada založená státem na cizím území; nejstarší kolonie zakládali Féničané a Řekové. Později bylo kolonií území či země zbavený politické a hospodářské samostatnosti a ovládaný a využívaný cizím státem.

2. Itálie; vládl zde Benito Mussolini.

1. Protektorát – forma podřízené závislosti jedné země na druhé, násilně prosazená; dříve ochrana někoho protektorem.

2. Lord protektor – Oliver Cromwell v letech 1653 až 1658.

str. 38

1. Zejména: zaplacení velkého finančního odškodnění, takzvané válečné reparační; ztráta částí území především ve prospěch Francie, Polska a Československa; omezení armády; demilitarizace Porýní; ztráta zámořských kolonií.

1. Individuálně.

1. Na Dálném východě Japonsko zahájilo agresi proti Číně ve snaze získat území pro rostoucí počet Japonců, nerostné suroviny a nová odbytiště pro své výrobky. Roku 1931 Japonci ovládli Mandžusko – severovýchod

Číny. Roku 1937 Japonsko znovu zaútočilo na Čínu. Tato válka s Čínou trvala až do roku 1945, kdy Japonsko kapitulovalo ve 2. světové válce.

Roku 1937 začalo Německo a Japonsko spolupracovat. Japonsko a Hitler v sobě viděli případné spojence ve válce proti komunistickému Sovětskému svazu. Japonsko následně podepsalo spojení se státy osy (Německem a Itálií); osa Berlín – Řím tak byla rozšířena na osu Berlín – Řím – Tokio.

2. Ve 30. letech 20. století Itálie vojensky zaútočila proti Albánii – celou ji obsadila a stal se z ní italský protektorát; dále proti Etiopii (dříve Habeš) – podrobila si ji a stala se z ní italská kolonie. Francie ani Velká Británie jí v těchto vojenských akcích nijak nebránily.
3. Politiku usmířování (appeasementu) – snaha ustupováním agresorovi zachovat mír; zastávaly ji Francie a Velké Británie.

str. 39

1. Občanská válka – proti sobě válčí většinou obyvatelé (občané) jednoho státu, na jehož území i válčí;
světová válka – válkou je zasaženo více světadílů, téměř celý svět.

1. Anšlus Rakouska – násilné připojení Rakouska k Německu. Československo se tak ocitlo v sevření třetí říše; tedy i z jihu sousedilo s Německem.
2. Po volbách ve Španělsku roku 1936 vyhrála levice. Proti demokraticky zvolené republikánské vládě se postavila armáda pod velením generála Francisca Franca. Vypukla občanská válka, ve které proti sobě stáli levicoví republikáni a pravicoví povstalci, později nazýváni frankisté. Mezi ně patřili i členové španělské fašistické strany. Frankistům pomáhalo Německo a Itálie, republikánům Sovětský svaz a interbrigadisté – dobrovolnické jednotky tvořené příslušníky mnoha států. Válka skončila roku 1939 vítězstvím frankistů a Španělsko se stalo fašistickým státem, kde jako diktátor vládl Franco.

str. 40

1. Poválečné hospodářství Německa hroutilo, v zemi vypukla vysoká nezaměstnanost a hyperinflace. Aby mohl německý průmysl opět fungovat, poskytly mu Spojené státy americké půjčku, vítězné velmoci mu snížily válečné reparace. Díky tomu se situace postupně zlepšovala. Celý tento příznivý proces však narušila světová hospodářská krize.
2. Např.: Cheb, Liberec, Opava.

str. 41

1. Němci a Maďaři.
1. T. G. Masaryk byl během 1. světové války vůdčí osobností zahraničního odboje, který usiloval o samostatnost Čechů a Slováků.
1. Mobilizace – uvedení do stavu válečné pohotovosti.

str. 42

1. Východní část Slovenska.
1. **Koalice** – seskupení, sdružení; **koaliční vláda** – vláda opírající se o většinu poslanců, vytvořená ze sdružení dvou nebo více politických stran. U nás byla od 1990 do 1998, 2002–2006, 2007–2009, 2010–2013, 2014–2017.
2. **Vláda pevné ruky** – v čele státu stojí vůdce, který může používat veškeré pravomoci, aby dosáhl vytčeného cíle; neexistuje demokracie, volby ani parlament nemají žádný význam. Individuálně.

1. Přibližně 20,5 roku.
 2. Jozef Tiso (1887–1947), kněz a politik; individuálně.
-
1. Druhá republika – období po mnichovské dohodě až do úplné ztráty samostatnosti (březen 1939).
 2. Světová hospodářská krize, která vypukla roku 1929, se v Českých zemích začala výrazně projevovat až od roku 1931. To znamená, že v době, kdy se v Německu hospodářská situace zlepšovala, u nás krize vrcholila. Nejvíce postihla lehký a spotřební průmysl (např. sklárny, textilky), který převažoval v pohraničních oblastech, a proto se nejvíce dotkla německé menšiny. Když ve volbách do obecních zastupitelstev zvítězila Sudetoněmecká strana, kterou volilo 90 % Němců, v pohraničí se rozpoutal teror proti českým obyvatelům, Židům a Němcům, kteří byli proti Hitlerovi. Lidé byli bití, docházelo k vraždám a útokům ozbrojených skupin.
 3. Po podepsání mnichovské dohody Hitler slíbil, že už nebude mít žádné územní nároky; byla to ale jedna z jeho lží. Hitler se obával, že po obsazení zbývajících území Čech a Moravy by mohly Velká Británie a Francie vyhlásit Německu válku. Rozhodl se proto rozložit Česko-Slovenskou republiku zevnitř. Na Slovensku začal podporovat hnutí, které usilovalo o odloučení Slovenska od společného státu, což se i uskutečnilo a byla vyhlášena Slovenská republika; ve skutečnosti však byla podřízena Německu. Podkarpatskou Rus poté maďarská armáda připojila k Maďarsku.
 4. Autonomie pro Slovensko znamenala určitou míru samosprávy, např. i samostatnou vládu; ne všichni Slovinci však chtěli úplnou samostatnost, ale Hitler na Slovensku podporoval hnutí o odloučení, aby se tak snáze zmocnil českého i slovenského státu.
 5. Po osamostatnění Slovenska pozval Adolf Hitler prezidenta českého státu Emila Háchu do Berlína. Donutil ho souhlasit s okupací zbytku Českých zemí německou armádou, vyhrožoval totiž vojenským útokem a bombardování Prahy. Ráno 15. března 1939 začala německá armáda obsazovat naši republiku. Skončila druhá republika a Československo přestalo na šest let existovat.

1. Propaganda – veřejné šíření a prosazování např. myšlenek či názorů s cílem získat příznivce.
 2. Došlo k vojenskému obsazení pohraničí Němci. Naši vojáci dostali rozkaz opustit pohraniční pevnosti, které byly budovány na obranu Československa, a neklást odpor. Další část našeho pohraničního území zabralo Polsko a Maďarsko. Dvacetileté období první republiky skončilo.
-
1. J. V. Stalin stál v čele Sovětského svazu po smrti V. I. Lenina; v letech 1929–1953 byl neomezeným vládcem – zavedl kult osobnosti (nekritické zveličování zásluh a uctívání vůdce) a stal se jedním z nejkrvavějších diktátorů všech dob.
-
1. Hitler se však obával, že by jeho útok na Polsko, vedený snahou o získání především tzv. polského koridoru, mohl vyvolat reakci Sovětského svazu, který by se tím cítil ohrožen. Snažil se proto dohodnout se Stalinem. Pakt Ribbentrop–Molotov obsahoval tajný dodatek o rozdělení polského území mezi Německo a Sovětský svaz a o vlivu v Pobaltí. Stalinovi se tím otevírala cesta k ovládnutí pobaltských států.

2. Rusku; Sovětském svazu; Itálii; Německu; křesťalová noc; Velká Británie, Francie, Německo a Itálie; přijala; mnichovské dohody; samostatnosti; Edvarda Beneše; Emil Hácha; Jozef Tiso; protektorát Čechy a Morava.
3. **a)** V. I. Lenin; **b)** J. V. Stalin; **c)** B. Mussolini, **d)** A. Hitler.
4. **Kolektivizace** – vytváření zemědělských družstev; **industrializace** – přeměna země ze zemědělské na průmyslovou; **pětiletka** – plánované hospodářství; **propaganda** – veřejné šíření myšlenek či názorů se snahou získat příznivce; **kult osobnosti** – nekritické zveličování zásluh a uctívání vůdce; **gulag** – pracovní tábor; **kolchoz** – zemědělské družstvo.

5. **a)** ne – bylo spolenectví Německa, Itálie a Japonska; **b)** ano; **c)** ne – násilné připojení; **d)** ne – roku 1937 začalo Německo spolupracovat se Japonskem.

str. 46

1. Ve vzduchu. Messerschmitt je stíhací letoun; v textu je popisována jeho akce. O Velkou Británii.

str. 48

1. Byla to německo-sovětská smlouva o neútočení, která obsahovala tajný dodatek o rozdělení polského území mezi Německo a Sovětský svaz a o vlivu v Pobaltí.
2. Zaniklo po tzv. třetím dělení Polska roku 1795, k obnovení samostatného Polska došlo roku 1918 (po skončení 1. světové války).

1. Taktika bleskové války spočívala v masovém útoku tanků, pěchoty, letectva a dělostřelectva s cílem překvapit armádu nepřítele, zničit ji hned u hranic a pokračovat do vnitrozemí. Německá armáda do Polska vtrhla z Německa, Východního Pruska a ze Slovenska, SSSR obsadil východní část Polska. Polsko bylo zhruba za 2 týdny poraženo.
2. Velká Británie a Francie – polští spojenci – vyhlásily 3. září 1939 Německu válku. Zůstalo však pouze u vyhlášení, žádné velké bojové akce proti Německu nepodnikly. Podle svého průběhu byla tak tato fáze války nazvána podivnou válkou.
3. Německo napadlo Polsko a Sovětský svaz podle tajného dodatku paktu Ribbentrop–Molotov o rozdělení polského území mezi Německo a Sovětský svaz a o vlivu v Pobaltí obsadil východní část Polska; odůvodnil to však ochranou polského obyvatelstva před německou agresí.
4. Podle tajného dodatku paktu Ribbentrop–Molotov připadla západní část Polska Německu, východní Sovětskému svazu.
5. Němci se chovali k Polákům podle německých rasistických teorií. Poláci jsou Slované, pro nacisty tedy „podlidi“. Zpočátku měli být využiti jako levná pracovní síla. Poté, co by Německo ovládlo Evropu, měli být odsunuti na východ nebo zlikvidováni, aby Němcům uvolnili „životní prostor“.

str. 49

1. Např.: Itálie, Německo, Sovětský svaz, Španělsko.
2. Ofenziva – rozsáhlý útok; defenziva – obrana.

1. Pakt Ribbentrop–Molotov (nazývaný podle ministrů zahraničí Německa a SSSR, kteří dohodu podepsali) je německo-sovětská smlouva o neútočení podepsaná v Moskvě v srpnu 1939. Obsahoval tajný dodatek o rozdělení polského území mezi Německo a Sovětský svaz a o vlivu v Pobaltí.
2. Individuálně.

1. Individuálně.
2. K výrobě munice a vojenské techniky.

str. 50

1. RAF – Royal Air Force („Královské letectvo“).
2. Neville Chamberlain; N. Chamberlain byla zastánce politiky usmiřování (ustupování) Hitlerovi, kdežto W. Churchill vyzýval bojovat proti nacismu až do samého vítězství; politiku usmiřování kritizoval.

1. Hlavním Hitlerovým důvodem okupace Dánska a Norska bylo zabezpečení dodávek železné rudy ze Švédska do Německa. Hitler mohl obsazením Dánska a Norska navíc získat letecké a námořní základny pro chystané vojenské operace proti Velké Británii.

Podle nacistů byli Norové „čistou rasou“, na rozdíl od Poláků nechtěli Nory zotročit ani zlikvidovat; Proto doufali, že se připojí k jejich boji o světovládu árijské rasy.

2. Kvůli obrannému systému v pohraničí bylo na Francii nejsnazší zaútočit ze severu, což znamenalo přesunout vojsko přes neutrální Belgie, Lucembursko a Nizozemsko.
3. Aby mohl Hitler Velkou Británii dobýt, musel překonat Lamanšský průliv. Britské loďstvo bylo silnější než německé, proto musel nejdřív ovládnout vzdušný prostor. V srpnu 1940 propukla bitva o Británii, v níž se střetlo německé válečné letectvo (Luftwaffe) s britským královským letectvem (RAF). Počátkem září nařídil Hitler bombardovat průmyslové oblasti a civilní cíle, aby podlomil morálku obyvatel. Protože se mu to nepodařilo, rozhodl se v říjnu 1940 odložit vylodění v Británii na neurčito; tak utrpěl první porážku. K porážce Hitlera ve Velké Británii přispělo i zavedení tehdejší technické novinky – radaru, umožňujícího identifikovat německé letouny na velkou vzdálenost a připravit se k obraně. Na straně Britů bojovali i letci ze zemí, které Němci obsadili, například Čechoslováci, Poláci, Francouzi a Norové.
4. Itálie vstoupila do války roku 1940 během německého útoku na Francii na straně Německa.

str. 51

1. Loutkový stát – stát, který je navenek samostatný, ale ve skutečnosti je ovládaný cizí zemí a jedná podle jejích zájmů, jak mu diktuje.
 1. Bulharsko, Jugoslávie (po rozpadu Chorvatsko).
 2. Individuálně.

str. 52

1. Hlavní body nacistického programu: nadřazená rasa (árijci) se nemá mísit s jinými, tzv. méněcennými rasami, nadřazená rasa má vládnout ostatním rasám a má mít právo na rozsáhlejší „životní prostor“.
 1. Fridrich I. Barbarossa.
 1. Individuálně. Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič: Symfonie č. 7 C dur (Leningradská), op. 60.
Filmy např.: Leningrad (2007), Blokáda Leningradu (2013), Zachránit Leningrad (2019); literatura např.: Anna Reidová: Leningrad, David M. Glantz: Bitva o Leningrad 1941–1944.

str. 53

1. Individuálně.
2. „Velká armáda“ Napoleona Bonaparta.
 1. **Embargo** – zákaz dovozu nebo vývozu některého zboží, obchodování s některým státem; **uvalení embarga** – vyhlášení zákazu dovozu nebo vývozu některého zboží, obchodování s některým státem.
 2. Individuálně.
 1. V Jugoslávii vypukly protiněmecké demonstrace a státní převrat, který měl za následek vystoupení ze spolenectví s Německem. Proto na Jugoslávii zaútočila německá armáda. Německo zaútočilo na Řecko, protože se Mussolinimu Řecko nepodařilo obsadit.
 2. Dne 22. června 1941 zaútočila německá armáda bez vyhlášení války na Sovětský svaz. Hitler tak porušil smlouvu se Sovětským svazem o neútočení. Stalin napadení však nevěřil, považoval vše za provokaci s cílem zavléct Sovětský svaz do války, na kterou není dost připraven. Proto zakázal jakákoli protiopatření. Rudá armáda tak byla německým útokem zcela zaskočena.
Napadením SSSR vznikla východní fronta. Němci nebojovali proti Sovětskému svazu sami. Na jejich straně již stáli Slováci, Maďaři, Chorvati a Italové. Do války na straně Německa vstoupili i Rumuni a Finové (na rozdíl od ostatních spojenců Německa se však dalších bojů v Sovětském svazu nezúčastnili.) Na stranu Němců se

přidaly i pobaltské národy (Estonci, Lotyšci, Litevci), protože se chtěly vymanit z bolševické nadvlády. Také na Ukrajině byli Němci vítáni jako osvoboditelé od stalinského teroru. V létě postupovala německá armáda rychle do vnitrozemí Sovětského svazu. Hitler předpokládal, že válka se Sovětským svazem bude trvat asi šest týdnů. Rudá armáda i přes obrovské ztráty neustále bojovala. Němci museli překonávat ohromné vzdálenosti, proto vážlo zásobování, bojové operace začalo ovlivňovat i počasí. Přišla tuhá ruská zima, na kterou nebyla německá armáda připravena. Její útok začal váznout. Na severu se postup zastavil v září 1941 u Leningradu, který byl obléhán až do ledna 1944. Dobýt toto město se Němcům nikdy nepodařilo. V listopadu 1941 se německá armáda zastavila před Moskvou. Sovětský svaz zde posílil svou armádu, která podnikla protiútok a zatlačila Němce zpět. Bitva u Moskvy tak skončila začátkem roku 1942 první velkou porážkou německých pozemních vojsk.

3. Rudá armáda i přes obrovské ztráty neustále bojovala. Němci museli překonávat ohromné vzdálenosti, proto vážlo zásobování, bojové operace začalo ovlivňovat počasí: podzimní vytrvalé deště rozbahnily cesty, které se staly pro těžkou techniku a tanky neprůjezdné. Pak přišla tuhá ruská zima, na kterou nebyla německá armáda připravena.
4. Japonsko se rozhodlo získat ropu a další nerostné suroviny silou. K tomu bylo třeba vyřadit americké loďstvo na Havajských ostrovech. Proto provedlo nálet na americkou vojenskou námořní základnu v přístavu Pearl Harbor.

str. 54

1. Individuálně.
2. Individuálně. Např.: Ztratili velké množství vojáků.

str. 55

1. Individuálně.
1. Hitler se však zaměřil na Baku (přístav na pobřeží Kaspického moře) a místní ropná pole, protože k dalšímu vedení války potřeboval mj. palivo.
2. V bitvě o Stalingrad se německé jednotky a po této bitvě začali Rusové postupovat směrem na západ a osvobozovat své území.
3. Bitva u atolu Midway v červnu roku 1942; zvítězili Američané.

str. 56

1. Individuálně. Kursk leží zhruba J od Moskvy a SZ od Volgogradu.

str. 57

1. Japonci využili toho, že Spojenci válčí proti Německu. Začali obsazovat jejich asijské a tichomořské kolonie, bohaté na nerostné suroviny. Prohlašovali, že je osvobozují z evropské nadvlády. To vedlo k uvalení ropného embarga na Japonsko ze strany USA, což poškozovalo japonské hospodářství. Japonsko se rozhodlo získat ropu a další nerostné suroviny silou. Proto dne 7. prosince 1941 provedlo nálet na americkou vojenskou námořní základnu v přístavu Pearl Harbor. Japonci dosáhli vítězství, ale nezničili americké letadlové lodě. V Tichomoří díky ochromení americké flotily dobývali Japonci jedno území za druhým; padl například Singapur, považovaný za nedobytnou pevnost. Japonsko připravovalo invazi také do Austrálie. V červnu 1942 Japonci vyvolali bitvu u atolu Midway (severozápad Havajských ostrovů), kde byla americká základna. Plánovali zničit americké letadlové lodě a zároveň si z atolu vytvořit záchytný bod pro další expanzi. Američanům se však podařilo prolomit japonský šifrovací kód. Japonská armáda utrpěla těžkou porážku. Bitva u Midway znamenala obrat ve válce v Tichomoří. Japonsko po této bitvě už jen ustupovalo. V srpnu 1942 začala jedna z nejdůležitějších bitev v Tichomoří – bitva o ostrov Guadalcanal (Šalamounovy ostrovy), kde chtěli Japonci dostavět své vojenské letiště a kontrolovat tak vzdušné trasy do Austrálie. Spojené státy zde dosáhly rozhodujícího vítězství (začátek roku 1943).1. Např. Strategicky důležitý díky své poloze, která je výhodná např. jako výchozí pro další útok.

2. Válka na jihu Itálie zaměstnávala německé vojsko, které se tak nemohlo přesunout na východní frontu a posílit ji.

1. J. V. Stalin (SSSR) – diktátor, generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu, F. D. Roosevelt (USA) – prezident, W. Churchill (Velká Británie) – ministerský předseda (premiér).

1. Znamenalo to využít všech zdrojů a sil pro vedení války. Lidé se stali pouhou pracovní silou, což se týkalo nejen Němců, ale celé okupované Evropy.

2. Bitva u Kurska skončila porážkou německé armády, byla posledním německým útokem na východní frontě; od této doby se německá armáda pouze bránila a ustupovala.

3. Po skončení války v Africe provedli vítězní Spojenci v létě 1943 vylodění na italském ostrově Sicílie. Během dobývání ostrova zatkl v Itálii Mussoliniho. V Itálii se poté uskutečnil státní převrat a v září 1943 se nová vláda přidala na stranu Spojenců a podepsala kapitulaci. Itálie však zůstala obsazena německým vojskem, které zatím úspěšně zpomalovalo postup Spojenců italským územím do západní Evropy.

str. 58

1. Přibližně 2 roky, 4 měsíce a 3 týdny; pro civilní obyvatelstvo znamenalo obklíčení Leningradu strádání z nedostatku potravin a jiného zboží, které se dováželo, znemožnění pohybu mimo město.

2. Finové v březnu 1940 podepsali se Sovětským svazem mír. Finsko sice ztratilo část svého území ve prospěch Sovětského svazu, ale samostatnost si uhájilo.

str. 59

1. Generál D. D. Eisenhower; dále individuálně.

2. Individuálně. Bitva o Normandii – filmy a dokumentární pořady, např.: Zachraňte vojína Ryana (1998), Bitva o Normandii: 85 dní v pekle (2019), Ded D (2014); literatura, např.: Miloš Hubáček: Invaze, Cornelius Ryan: Nejdelsí den.

1. Ardeny se rozkládají na území Lucembursko, Belgie, Francie.

1. V letech 1941 až 1944 (leden); německá armáda byla poražena.

2. Finsko se v tzv. pokračovací válce proti Sovětskému svazu snažilo získat zpět území ztracená roku 1940. Finsko se znovu dokázalo ubránit mnohonásobné přesile Sovětského svazu a v září 1944 bylo mezi oběma zeměmi uzavřeno příměří. Finové sice nezískali zpět ztracená území, ale podařilo se jim zajistit si nezávislost a svobodu.

3. Vylodění spojeneckých vojsk v Normandii znamenalo otevření západní fronty, Němci tak byli nuceni dělit své síly mezi východní frontu, západní a dále usilovali o zastavení postupu Spojenců v Itálii.

4. Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko.

5. Německé vojsko.

str. 61

1. Koncem roku 1943 na konferenci v Teheránu.

str. 62

1. Atomová bomba byla poprvé vyvinuta v USA, základní výzkum vedl Robert Jacob Oppenheimer, který je považován za „otce atomové bomby“.

2. Individuálně. Např.: Přišlo o život obrovské množství civilního obyvatelstva.

3. Jaderné elektrárny.

1. Na jaltské konferenci byly dohodnuty zejména tyto závěry: dojde k potrestání válečných zločinů; Stalin zahájí válku proti Japonsku; poválečné uspořádání Evropy – Německo bude rozděleno do čtyř okupačních zón; hranice Polska bude stanovena nově.
2. Východní fronta: Rudá armáda osvobodila od nacistů Polsko a část Československa a stanula asi 60 kilometrů od Berlína. Další část Rudé armády porazila v únoru Němce u Budapešti a v dubnu vstoupila do Vídně. Západní fronta: Spojenci v únoru 1945 obsadili Porýní a postupovali do nitra Německa. Dne 18. dubna překročili Američané západní hranici Československa a 25. dubna 1945 se setkali s Rudou armádou v Torgau (město v Německu při řece Labe).
Následovalo dobytí Berlína Rudou armádou (dne 2. 5. 1945). Kapitulace Německa proběhla nadvrát. První kapitulace byla podepsána 7. května 1945 v Remeši ve Francii. Na požadavek Sovětského svazu byla kapitulace opakována 8. května 1945 v Berlíně. Tohoto dne skončila 2. světová válka v Evropě.
3. Po svržení atomové bomby na město Nagasaki.
Japonsko kapitulovalo 2. září 1945 – to je i datum konce 2. světové války.

str. 63

1. Na den 29. září 1938 byla svolána konference do Mnichova. Zúčastnily se jí Velká Británie, Francie, Německo a Itálie. Bylo zde dohodnuto, že se Československo vzdá svých pohraničních oblastí ve prospěch Německa. Československým zástupcům byl výsledek pouze oznámen, na jednání nesměli být přítomni, ačkoli do Mnichova přicestovali.
Poté co československá vláda přijala mnichovskou dohodu (uzavřena na mnichovské konferenci 29. září 1938), začalo vojenské obsazování pohraničí Němci. Pro Československo začalo období druhé republika, které trvalo až do úplné ztráty samostatnosti v březnu 1939. Začátkem října roku 1938 abdikoval náš prezident Edvard Beneš. V říjnu 1938 vyhlásilo Slovensko autonomii. Brzy poté vyhlásila autonomii Podkarpatská Rus (tu záhy obsadila maďarská armáda a připojila ji k Maďarsku). Po osamostatnění Slovenska pozval Adolf Hitler nového československého prezidenta Emila Háchu do Berlína. Donutil ho souhlasit s okupací zbytku Českých zemí německou armádou. Dne 14. března 1939 byla vyhlášena Slovenská republika, oficiálně samostatná, ale ve skutečnosti plně podřízená Německu. Ráno 15. března 1939 začala německá armáda překračovat hranice republiky a obsazovat ji. Dne 16. března 1939 byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava.
1. Chtěli tím obelstít veřejné mínění v zahraničí a ukázat, že se v zemi skoro nic nezměnilo.

str. 64

1. V době 1. světové války a několik let po ní.
 2. Individuálně, např.: munice, vojenská a jiná motorová vozidla, vojenskou municí, uniformy, konzervy.
 3. Bylo je potřeba ve velkém množství dodávat na frontu, nebyl dostatek pracovní síly v zázemí pro práci v zemědělství a potravinářství apod.
1. Po bitvě na Bílé hoře (8. 11. 1620), v době vlády Marie Terezie (1740–1780) v souvislosti s centralizací státní správy, která užívala jako úřední jazyk němčinu.
 2. Ze zahraničního rozhlasu by se mohli lidé dozvědět pravdivé informace např. o protektorátu Čechy a Morava, o situaci na frontě nebo v Německu. Samotným Němcům sloužil rozhlas k propagandě. Dále individuálně.
1. Individuálně. Např.: v dějepise informace o šíření křesťanství na Velké Moravě slovanskými věrozvěsty místo západními kněžími, o tom, že římským císařem se stal český panovník.

str. 65

1. V protektorátu existovala německá okupační správa, která vše kontrolovala. Její rozhodnutí byla nadřazena i prezidentovi a protektorátní vládě. Nejvyšším úředníkem okupační správy byl říšský protektor, přímý Hitlerův zástupce.
2. Okupační orgány využívaly České země jako zdroj levné pracovní síly a zbrojnici Německé říše. Byl zaveden systém řízeného válečného hospodářství. Výrobní programy továren byly změněny pro potřeby války a do

továren byli dosazeni němečtí národní správci. Zásahy do hospodářství logicky způsobily hospodářské obtíže, proto byl zaveden přidělový systém. Některé zboží se stalo nedostatkovým.

3. S nacisty spolupracovali kolaboranti, naopak proti okupantům bojovali odbojáři. 4. Počet středních škol se snížili nacisti na polovinu, povinně se vyučovala němčina, bylo nařizováno, co přesně se má učit, a z učebnic byl odstraňován „závadný text“. Dne 17. listopadu 1939 byly uzavřeny české vysoké školy.

str. 66

1. **Sabotáž** – úmyslné ničení nebo znemožňování výroby, dopravy apod. z nepřátelství ke státnímu zřízení; **ilegální** – protizákonný, tajený nebo neschválený držiteli moci.
2. Snažili se dozvědět pravdivé informace např. o situaci na frontě apod.
3. Např.: odbojová skupina Politické ústředí, odb. skupina Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ), Obrana národa (ON).
4. Do napadení SSSR Německem nechtěl totiž Stalin, aby nikdo, tedy ani komunisté, nepodnikal žádné akce proti německé armádě, nečekal totiž, že Německo pakt o neútočení poruší. Emigrace v Moskvě dostala od Stalina povolení zapojit se do odboje až po napadení SSSR Hitlerem. Jak rostly úspěchy Rudé armády, získávali komunisté na váze.

str. 67

1. Norimberské zákony zbavovaly každého člověka, který nebyl árijec, německého občanství (tedy zejména Židy). Zakazovaly také takzvaná smíšená manželství, kdy jeden z partnerů byl Žid. Dle těchto zákonů bylo jakékoli násilí na neárijcích beztrestné. Začaly platit od roku 1935.

1. Biblický král David, podle Bible druhý král sjednoceného Izraele, otec krále Šalomouna.

1. Např.: R. Heydrich byl významnou a vysoce postavenou osobností tehdejšího Německa. Nacisti byli šokováni, že takovou osobnost někdo dokázal zabít, a to navíc mimo původní území Německa., nikdy dříve se něč takového nestalo. Dále individuálně.
2. Individuální. Filmy např.: Vyšší princip (1960), Atentát (1964), Protektor (2009), Lidice (2011).
3. České významné osobnosti popravené za heydrichiády, např.: Vladislav Vančura, Františka Plamínková, Anna Letenská, Josef Mašín, Jan Jesenský.

str. 68

1. Stalin plánoval, že v Československu, které leží ve středu Evropy, bude po 2. světové válce uplatňovat svůj mocenský vliv.

str. 69

1. Lidé prováděli drobné sabotáže, nedodržovali přesně pracovní a výrobní postupy a tím okupantům např. brzdili výrobu a dopravu. Oblíbeným heslem se stalo PP – „pracuj pomalu“. Duchovní útěchou se stala česká literatura a hudba. Divadla hrála hry a opery českých autorů. Ve snaze získat pravdivé informace poslouchali zahraniční rozhlas – nejvíce české vysílání londýnského rozhlasu; poslouchání a šíření těchto informací bylo ilegální a trestné. Na území protektorátu vznikaly odbojové organizace; zaměřovaly se na převádění lidí přes hranice, šíření letáků a jiných ilegálních tiskovin, organizaci záškodnické činnosti, ukrývání osob pronásledovaných nacisty, sabotáže a hlavně na předávání informací o situaci v protektorátu do zahraničí.
2. V Londýně (Velká Británie), v Moskvě (SSSR).
3. Bylo vyhlášeno stanné právo, což znamenalo např. omezení shromažďování a volného pohybu obyvatel, zatýkání, popravy a věznění tisíců osob v koncentračních táborech. Gestapu se podařilo zničit odbojové organizace. Heydrich dále zaměřil svou pozornost na Židy, začaly židovské transporty do vyhlazovacích táborů, bylo zřízeno židovské ghetto v bývalé pevnosti Terezín.

4. Zahraniční odboj, vedený z Londýna, zorganizoval výsadek parašutistů, z nichž dva, Čech Jan Kubiš a Slovák Jozef Gabčík, dostali speciální úkol – spáchat atentát na Reinharda Heydricha. K tomu došlo v Praze-Libni dne 27. května 1942. Heydrich byl při atentátu těžce zraněn a za několik dní zemřel. Parašutistům se podařilo uprchnout a ukrýt, avšak byli zrazeni a dne 17. 6. 1942 ve svém úkrytu v pražském chrámu v Resslově ulici obklíčeni. Jan Kubiš zemřel na následky postřelení, ostatní spáchali sebevraždu.
Heydrichiáda – období nacistického běsnění s cílem pomstít Heydrichovu smrt.
5. Protože byla dohodnuta takzvaná demarkační linie mezi městy České Budějovice – Plzeň – Karlovy Vary. Tato linie určovala, kam až mohou jednotlivé armády postoupit.
Vlasovci byli sovětsí vojáci, kteří padli do německého zajetí a původně měli bojovat po boku Němců proti Sovětskému svazu, Česká národní rada jejich pomoc odmítla, protože se obávala reakce Sovětského svazu.
6. V Praze vypuklo 5. května 1945 povstání proti okupantům. Do jeho čela se postavila Česká národní rada. Český rozhlas vysílal žádost o pomoc. Americká armáda v té době byla v Plzni a do Prahy byla schopna dorazit během jednoho dne. Nemohla však přijít na pomoc, protože nesměla překročit demarkační linii. V Praze vystavěli povstalci barikády, které zabraňovaly průchodu německých jednotek. Ty se snažily dostat do amerického zajetí, protože pro ně bylo lepší než sovětské. Proto byly odhodlány se přes Prahu prostřílet. Na pomoc špatně vyzbrojeným povstalcům přišla v noci na 6. května 1. divize Ruské osvobozené armády generála Vlasova. Pro Rudou armádu to byli zrádci. Je dost pravděpodobné, že bez vlasovců by Pražské povstání nebylo úspěšné. Česká národní rada však 7. května další pomoc vlasovců odmítla. Obávala se totiž reakce Sovětského svazu. Dne 8. května 1945 přijala Česká národní rada dohodu umožňující německým vojskům odchod na západ do amerického zajetí, aby Prahu uchránila před dalšími škodami.
Dne 9. května přijela do Prahy Rudá armáda, která zlikvidovala poslední ohniska odporu Němců, kteří se odmítli vzdát či se jim nepodařilo uniknout z Prahy. Tímto skončilo období protektorátu Čechy a Morava, které trvalo od 16. března 1939 do 9. května 1945.

str. 70

1. Individuální. Např.: Ženevské úmluvy zahrnují pravidla, která se použijí během ozbrojeného konfliktu a zajišťují ochranu osobám, které nejsou nebo dále nemohou být účastny bojů, (zranění či nemocní, váleční zajatci, civilisté, zdravotnický a církevní personál). První úmluva byla poprvé přijata roku 1864, před 2. světovou válkou byly přijaté tři úmysly, revidovány byly roku 1949 a byla připojena čtvrtá úmluva.
2. Individuální. Např.: tzv. babylonské zajetí Židů (genocida Židů) Nabukadnezarem II. (604–562) poté, co dobyl Judsko; vraždění Arménů v turecké Anatolii (roku 1915).

str. 71

1. Individuální. Např.: Němci měli v plánu částečně vyhladit obyvatelstvo na obsazeném území, proto bylo výhodnější stavět vyhlazovací tábory tam, nemuseli tak nikoho přepravovat na příliš velkou vzdálenost.
 2. Za ukrývání Židů hrozil i trest smrti. Dále individuálně.
 3. Individuální. Např.: Polka Irena Sendlerová zachránila asi 2500 dětí z varšavského gheta, kde pracovala jako zdravotní sestra, švédský diplomat Johan Valentin Anger vydával Židům po obsazení Maďarska zvláštní pasy, aby je zachránil z transportů, budoucí papež Jan XXIII. zabránil Turkům, aby vrátili židovské uprchlíky do Německa. Steven Spielberg natočil film Schindlerův seznam (1993) o Oskaru Schindlerovi, německém obchodníkovi, který díky své továrně v sousedství krakovského gheta zachránil více než 1200 Židů.
1. **Genocida** – systematické vyhlazování národa nebo určité skupiny obyvatel či rasy; **holokaust** (z řečtiny „úplné spálení“) – vyhlazování Židů i příslušníků jiných národů nebo národností nacisty, později rozšířeno i na vyvražďování mentálně či fyzicky postižených osob a homosexuálů.
 2. Vyhlazovací koncentrační tábory byly koncentrační tábory určené pouze k hromadnému vraždění.
 3. V koncentračních táborech německý nacistický režim zadržoval, mučil a zabíjel své skutečné či údajné nepřátele. Za obrovského utrpení umírali v některých koncentračních táborech vězni při zřudných experimentech nacistických lékařů. Před 2. světovou válkou a na jejím začátku je nacisté budovali na svém území (prvním byl Dachau, poblíž Mnichova), později většinou na územích, která okupovali. Mezi hlavní vyhlazovací tábory patřily na území Polska ležící Chełmno, Bełżec, Sobibor, Treblinka, Majdanek a Osvětim-Březinka.

4. Na konci války osvobodila vězně z koncentračních táborů **spojenecká vojska**. Až tehdy se svět dozvěděl **skutečná fakta** o životě a utrpení v nich. o hrůzách probíhajících v koncentračních táborech.

1. Byly to vojensky významné cíle: průmyslová centra, železniční uzly, Praha a Brno velmi lidnatá města, Děčínsko – přístav, železniční uzel.
2. Individuální. Např.: Nacisté hromadně vyvražďovaly transporty cestou do koncentračních či vyhlazovacích táborů.

str. 72

1. Objevitel penicilinu – Alexander Fleming, skotský lékař, zjistil, že plíseň *Penicilium notatum*, která byla zanesena do Petriho misky s bakteriemi asi otevřeným oknem v laboratoři, vytváří látky, které zabíjejí některé kmeny bakterií.
2. Individuální. Např.: první programovatelný počítač, protože nyní provádí velké množství výpočtů za krátký čas.

1. Dne 1. září 1939 napadl Hitler bez vyhlášení války Polsko. Tímto začala 2. světová válka.
2. Dne 8. května 1945 skončila 2. světová válka v Evropě.
V Tichomoří se japonský císař rozhodl kapitulovat až poté, co USA v srpnu svrhly atomovou bombu na město Nagasaki. Japonsko kapitulovalo 2. září 1945, tehdy skončila 2. světová válka definitivně.

str. 73

2. Pokračovat; Francie; u Moskvy; Delano Roosevelt, Josif Vissarionovič Stalin a Winston Churchill; Normandii; Hirošimu a Nagasaki; a) odbojáři, b) kolaboranti, c) ti, co se snažili prostě přežít; „pracuj pomalu“; Reinhard Heydrich; Edvard Beneš a demokratičtí politici; března; 9. května; 8. května 1945; Japonska; 2. září 1945.
3. Spitfire – britský stíhací letoun základ RAF; Tiger – německý těžký tank; Enigma – německý šifrovací stroj; T-34 sovětský tank, jeden z nejlepších středních tanků; kašuše – proslulý sovětský rakotomet; messerschmitt – německý stíhací letoun, páteř Luftwaffe.
4. a) ne – Němci v ní prohráli; b) ne – kvůli náletu japonských letadel na americkou vojenskou základnu v přístavu Pearl Harbor; c) ano; d) ne – pomohla Ruská osvobozenecá armáda generála Vlasova.
5. a).

str. 74

1. Norimberský proces (listopad 1945 – říjen 1946) proti hlavním představitelům nacistického Německa za účast na spiknutí nebo společném plánu ke spáchání zločinů proti míru, za plánování, přípravu, rozpoutání a vedení útočných válek a dalších zločinů proti míru, za válečné zločiny a za zločiny proti lidskosti.
1. Sešli se koncem roku 1943 na konferenci v Teheránu (hlavním městě Íránu), předmětem jednání byla koordinace válečných operací v Evropě a otevření západní fronty ve Francii. Na konferenci byl již částečně rozhodnut poválečný osud mnoha států, včetně Československa. V únoru 1945 se sešli na konferenci v Jaltě (město na poloostrově Krym). Jednali zde o postupu válečných operací v závěrečné fázi války. Potvrdili zde požadavek bezpodmínečné kapitulace Německa a Japonska. Byla stanovena linie, kde se při osvobozování setká Rudá armáda se Spojenci. Na jaltské konferenci byly dohodnuty také tyto závěry: dojde k potrestání válečných zločinů; poválečné uspořádání Evropy.
2. Bylo 5 hlavních vítězů 2. světové války: Spojenci – Velká Británie, Francie, SSSR, USA – a Čína, dále pak osou a jejími spojenci okupované země (např. Polsko, Československo, Norsko, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko).

str. 75

1. Vítězné země chtěly, aby v obou zemích po válce proběhly demokratické volby a ony tak zcela nastoupily cestu k demokracii, avšak ihned po válce to nebylo reálné; Rakousko bylo sedm let součástí hitlerovského

Německa a i zde se řada osob podílela na nacistických zločinech, také zde žilo hodně Němců; panovaly obavy, aby se nepřipojilo k Německu znovu. Spojenci prostřednictvím okupačních zón měli dohlížet na správu a vývoj obou zemí.

2. Individuální. Např.: Lidé k Němcům cítili nenávist za zločiny, které nacisté páchali za 2. světové války, obavy, aby se něco podobného znovu nezopakovalo.

str. 76

1. Mírová smlouva s Německem nikdy uzavřena nebyla. S Japonskem uzavřeli mírovou smlouvu Spojenci, ale ne SSSR a jeho satelity (Polsko, Československo). S rakouskem nebyla podepsána mírová smlouva, ale později (r. 1955) státní smlouva, v níž se mj. Rakousko zavázalo k neutralitě.

1. Nacističtí váleční zločinci měli být souzeni tam, kde byly vydány tzv. norimberské zákony namířené především proti Židům.
2. SSSR stál na straně vítězů, ti nebyli souzeni.

1. Má 193 členských států (k říjnu 2020). Dál individuálně.
2. Individuálně. Např.: mise v Kosovu (civilní správa Kosova), mise v Jižním Súdánu (návrat obyvatel do oblastí, z nichž byli nuceni migrovat).

1. Území Německa bylo rozděleno na čtyři části – takzvané okupační zóny, Německo ztratilo své východní území, mělo provést demilitarizaci (tedy zrušit svou armádu), denacifikaci, demokratizaci (měl být umožněn vznik více politických stran, měly probíhat svobodné volby a měly se dodržovat demokratické zásady), mělo provést demonopolizaci. Dále bylo na konferenci potvrzeno vysídlení (též odsun) německých obyvatel z Československa, Polska a Maďarska. Bylo také rozhodnuto, že dojde k potrestání válečných zločinců.
2. Území Německa bylo rozděleno na čtyři části – takzvané okupační zóny, jednotlivě spravované USA, Sovětským svazem, Velkou Británií a Francií.
3. Hlavními body obžaloby byly zločiny proti lidskosti (vyvražďování civilního obyvatelstva), zločiny proti míru (vedení agresivních válek) a válečné zločiny (porušování ženevských a jiných mezinárodních dohod o vedení války).
4. Na postupimské konferenci byla zřízena Rada ministrů zahraničí (Velké Británie, SSSR, USA, Francie a Číny). Jejím úkolem bylo vypracovat mírové smlouvy s Hitlerovými spojenci poraženými ve 2. světové válce – Itálií, Rumunskem, Bulharskem, Maďarskem a Finskem. Mírové smlouvy s těmito státy byly uzavřeny roku 1947.
5. Organizace spojených národů (OSN) vznikla roku 1945 ve městě San Francisco (v USA) se stejným cílem jako byla založena po 1. světové válce Společnost národů. Nová mezinárodní organizace měla disponovat silou, která mohla být použita k prosazení jejích rozhodnutí.

str. 77

1. Totalitní režimy se dostávají k moci, když panuje ve společnosti chaos a nedostatek; tehdy se lidé uchylují ke krajnostem a poslouchají strany, které nabízejí rychlá a snadná řešení.

str. 78

1. Mocenská sféra vlivu – území (státy), které ovlivňuje či uplatňuje zde svou moc určitá velmoc (supervermoc).
2. Zbraně hromadného ničení – zbraně, které jsou schopny usmrtit velké množství lidí nebo způsobit velké materiální škody.
3. Individuální.

1. Usnesení postupimské konference stran Německa: demilitarizace, denacifikace, demokratizace, demonopolizace, ztráta území, rozdělení na čtyři okupační zóny, vysídlení německých obyvatel z okupovaných území, potrestání válečných zločinců.
2. Z toho důvodu, že s Německem přímo sousedí.

1. V současnosti je Německo jednotným demokratickým státem (Spolková republika Německo), hlavním městem je Berlín.
2. Spolková republika Německo přijala Marshallův plán, navíc provedla měnovou reformu a soustředila se nejen na obnovu hospodářství, ale i na vývoz. Zakrátko nastalo nečekaně dlouhé období hospodářského rozvoje, pro které užívá označení německý hospodářský zázrak.

1. NATO v současnosti existuje; ČR je jeho členem od roku 1999.

1. Supervermoci – USA, SSSR. Rozdíly mezi USA a SSSR: oba státy měly svou vlastní ideologii a tu se snažily prosazovat v ostatních zemích. USA bylo demokratické, a proto předpokládalo, že se v osvobozených zemích Evropy budou konat svobodné volby a že si bude každá země určovat svou budoucnost na základě demokratických zásad. Sovětský svaz byl totalitní stát a zemím, které osvobodil, vnutil komunistickou vládu. Komunisté prohlašovali, že pouze jejich společnost je spravedlivá a je potřeba rozšířit ji do celé Evropy a celého světa a kapitalismus je třeba zničit.

2. Předválečné evropské vermoci byly po 2. světové válce vyčerpané a soustředily se na obnovu svých zničených zemí.

3. Blok západní (demokratický) a východní (komunistický); zkráceně Západ (USA a západní Evropa) a Východ (SSSR a východní Evropa).

Krátce po 2. světové válce nastalo období mezinárodního napětí mezi hlavními nepřáteli – USA a SSSR označované jako studená válka. Název studená popisuje skutečnost, že obě supervermoci na sebe nikdy přímo vojensky nezaútočily. Boj mezi nimi spočíval např. v propagandě, špionáži, ve vojenské a hospodářské pomoci státům svého bloku, ve vzájemné hospodářské blokadě, v předhánění se v technické vyspělosti.

4. Marshallův plán (1948) – zahrnoval materiální a finanční pomoc evropským zemím, včetně Německa a SSSR.
5. Cílem vojenského uskupení NATO bylo odradit Sovětský svaz od případné agrese dál na západ.

1. Individuální.

2. Ruská sovětská federativní socialistická republika, Ukrajinská sovětská socialistická republika, Běloruská SSR, Uzbeká SSR, Kazašská SSR, Gruzínská SSR, Ázerbájdžánská SSR, Litevská SSR, Moldavská SSR, Lotyšská SSR, Kyrgyzská SSR, Tádžická SSR, Arménská SSR, Turkmenská SSR, Estonská SSR.

1. **Znárodnění** – továrny, pole či dílny se vzaly majitelům a staly se vlastnictvím národa; **kolektivizace** – proces, kdy soukromí rolníci museli odevzdat svou půdu, dobytek a nářadí, nebo jim to vše bylo násilím odebráno. Tyto výrobní prostředky se staly kolektivním majetkem (vznikla kolektivní zemědělská družstva, v SSSR zvaná kolchozy), kde rolníci společně hospodařili; **třídní nepřítel** byl ten, kdo se stavěl proti zájmům vládnoucí dělnické a rolnické třídy. Mezi třídní nepřátele byli zařazeni všichni ti, kdo něco vlastnili; část inteligence; umělci; církve a věřící; „**třídní boj**“, boj třídy vykořisťované proti třídě vykořisťovatelské za vytvoření sociálně spravedlivého státu, kde si budou všichni rovni, v socialistických státech (státech s komunistickou stranou v čele) byl třídní boj vyhlášen proti třídnímu nepříteli; **politický proces** – soudní proces připomínající divadelní hru – obžalovaný byl donucen vypovídat podle daného scénáře; takto souzeni byli pro totalitní režim „nepohodlní lidé“; **plánované hospodářství** – naplánovalo se, kolik se čeho má vyrobit, vyžít či sklídit za období pěti let, často v rozporu se skutečnými možnostmi hospodářství.

1. Socialistická republika Bosna a Hercegovina, SR Chorvatsko, SR Makedonie, SR Černá Hora, SR Srbsko, SR Slovinsko; po rozpadu Jugoslávie: Chorvatská republika, Republika Slovinsko, Republika Makedonie, Republika srbská, Bosna a Hercegovina, Černá Hora. Dále individuální.
2. Josip Broz Tito. Dále individuální.

1. V Jugoslávii byl prezidentem Tito, který měl osobní rozepře se Stalinem a nechtěl se on ani jugoslávští komunisté podřídit jeho diktátu. V rámci východního bloku si tak Jugoslávie vydobyla velmi samostatné postavení, ačkoli částečně s RVHP spolupracovala.
2. Země západního bloku jednak přijmuli Marshallův plán, jednak každá země budovala své hospodářství jako tržní, nikoli v závislosti na jiných zemích.

str. 81

1. **Marshallův plán** – zahrnoval materiální a finanční pomoc evropským zemím, včetně Německa a Sovětského svazu, přijaly ho Spojené státy americké roku 1948; byl to plán ministra zahraničí George Marshalla. **NATO** (Severoatlantická aliance) – vojenské uskupení vzniklé roku 1949; byly v něm zastoupeny západoevropské státy a USA. Cílem NATO bylo odradit Sovětský svaz od případné agrese dál na západ. Jednotlivé státy se zavázaly k obraně kteréhokoli člena aliance, který by byl napaden.
2. RVHP jen zpočátku realizovala poválečnou hospodářskou pomoc mezi komunistickými státy, brzy ale začala sloužit jako nástroj Moskvy k vzájemné hospodářské závislosti jednotlivých států. To jim mělo ztěžovat možnost vymanit se z východního bloku. Sovětský svaz nařizoval, co se ve kterém státě bude vyrábět, jaký druh průmyslu se v nich bude rozvíjet a co se kde bude těžit.
Státy západního bloku však směřovaly k evropské integraci – sjednocení jednotlivých hospodářství. Zároveň měl být podpořen jednotný trh, proto bylo založeno EHS.

1. SSSR, Československo, Maďarsko, Rumunsko, NDR, Bulharsko, Polsko, Albánie.

Plánované hospodářství – naplánovalo se, kolik se čeho má vyrobit, vytěžit či sklídit za období pěti let, často v rozporu se skutečnými možnostmi hospodářství.

2. USA a Kanada (země světadílu Severní Amerika) a západní Evropa, tedy demokratické státy Evropy, např.: Velká Británie, Francie, Spolková republika Německo, Dánsko, Norsko, Island, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Itálie, Řecko, Turecko (Asie).
3. Ve spolupráci a integraci spatřovaly státy západního bloku např. i větší šanci na udržení dobrých vztahů a míru. **Jednotný trh** – volný pohyb (tedy bez technických, administrativních a právních překážek) zboží, služeb, financí a osob mezi danými zeměmi.

str. 82

1. Přes 1,4 miliardy obyvatel, 4. stát podle rozlohy.
2. Individuální. Např.: Tibet je nejvýše položená oblast na světě, z větší části leží na Tibetské náhorní plošině, na jižní hranici s Nepálem se rozkládá Mount Everest. V minulosti byl střídavě samostatným státem a územím Číny. V polovině 20. století Číňané Tibet vojensky obsadili a prohlásili ho za součást Číny. Tibeťané od té doby usilují o samostatnost. Tibeťané vyznávají buddhismus, jejich duchovním vůdcem je dalajláma, současný 14. dalajláma žije v exilu v Indii.

str. 83

1. Individuální. Např.: 3. světová válka s použitím jaderných zbraní, konec světa.
2. Individuální. Např.: Nevznikla jednotná Korea, poloostrov zůstal rozdělený, takže vlastně vítěze korejská válka neměla, především z našeho pohledu KLDK nemůže mluvit o vítězství, neboť její obyvatelé žijí v totalitním státě v čele s komunistickou stranou.
3. Individuální.

1. Po 2. světové válce se dostal **komunistický režim k moci v Číně, v Korejské lidově demokratické republice (KDR) a ve Vietnamu**. V Koreji a ve Vietnamu probíhaly boje za svržení komunistické vlády. Do těchto bojů byly na straně komunistických vlád zapojeny země východního bloku (hlavně SSSR a Čína) a proti nim na straně ve snaze nastolit demokracii země západního bloku (OSN či USA).
2. Především Čína, Korejská lidově demokratická republika, Vietnam.
3. V Číně probíhaly občanské války již před 2. světovou válkou. Po válce se rozpoutala občanská válka znovu. Zvítězila v ní Komunistická strana Číny. Roku 1949 byla vyhlášena Čínská lidová republika (ČLR). V jejím čele stanul předseda komunistů Mao Ce-tung. Ačkoli byla Čínská lidová republika komunistickou zemí, vybrala si vlastní cestu socialismu a nenásledovala sovětský model. Její režim byl velmi tvrdý.
4. Korea byla za 2. světové války okupována Japonskem. Na konci války byla osvobozena Sovětským svazem a Spojenými státy. Podle dohody mezi USA a SSSR byl Korejský poloostrov rozdělen 38. rovnoběžkou na jižní část – obsazenou americkými vojsky, a severní část – obsazenou sovětskými vojsky. Proběhl sice pokus o sjednocení země, který přerostl v korejskou válku, avšak po podepsání příměří zůstala Korea rozdělena na dva státy.
5. Severní část Vietnamu usilovala o sjednocení země v čele s komunisty. Ve snaze zabránit spojení země pod komunistickou nadvládou vyslal americký prezident do Vietnamu vojenské jednotky, což vedlo k další válce. Severní Vietnam zvítězil. Roku 1976 došlo ke spojení obou republik a vzniku Vietnamské socialistické republiky v čele s vládnoucí komunistickou stranou.

str. 84

1. Kolonie – osada založená státem na cizím území; nejstarší kolonie zakládali Féničané a Řekové. Později bylo kolonií území či země zbaveny politické a hospodářské samostatnosti a ovládaný a využíváný cizím státem.
2. Individuální. Např.: Anglie (Severní Amerika, východní Austrálie), Francie (Severní Amerika, západní Afrika), Nizozemsko (východní Indie, Indonésie), Portugalsko (Indie), Španělsko (Mexiko, Karibik).

str. 85

1. Vietnamská demokratická republika, Vietnamský stát, Kambodža, Laos.
 2. Individuální. Např.: Alžírsko bylo francouzskou kolonií. Roku 1954 zde byla zahájena válka za nezávislost, která skončila roku 1962 vyhlášením nezávislosti. Alžírsko se stalo členem Hnutí nezúčastněných zemí.
1. Individuální. Např.: náboženská a kmenová nesnášenlivost.
1. Dekolonizace znamená osamostatnění kolonie od země, která ji ovládala. Proces dekolonizace zahrnuje i následné budování samostatného státu a jeho hospodářství.
 2. Oslabení koloniálních mocností válkou, seznámení kolonií s demokratickými idejemi, názor, že každý národ má právo na svobodu a nezávislost, vysoké náklady na udržení kolonií, tlak USA na koloniální říši.
 3. Hospodářská zaostalost, vysoká porodnost, vysoká míra nezaměstnanosti, nigramotnost, nízká úroveň zdravotní péče, politická nestabilita.
 4. Oba bloky nabízely pomoc rozvojovým státům s cílem získat zde svůj vliv a posléze uplatnit svou ideologii.

str. 86

1. Po podepsání mnichovské dohody emigroval Edvard Beneš a řada demokratických politiků z Československa. Vytvořili centrum zahraničního odboje v Londýně. V létě 1940 uznala Velká Británie Edvarda Beneše a další demokratické politiky za prozatímní československou vládu. Tato vláda vyhlásila na konci roku 1941 válečný stav s Německem.

1. Sovětské vojsko osvobodilo naše území východně od demarkační linie, která vedla mezi městy České Budějovice – Plzeň – Karlovy Vary.
2. Od východu osvobozovala Československo Rudá armáda, která se dostala na naše území 6. října 1944. Od západu postupovala americká armáda; dobyla Cheb a Plzeň. Dále nemohla, protože byla dohodnuta takzvaná demarkační linie mezi městy České Budějovice – Plzeň – Karlovy Vary, která určovala, kam až mohou jednotlivé armády postoupit. V květnu 1945 propukla ve větších městech protektorátu povstání proti okupantům. V Praze vypuklo povstání 5. května. Do jeho čela se postavila Česká národní rada. Americká armáda nemohla přijít na pomoc, protože nesměla překročit demarkační linii. Na pomoc povstalcům přišla Ruská osvobozená armáda generála Vlasova. Tvořili ji sovětsí vojáci, kteří padli do německého zajetí a původně měli bojovat po boku Němců proti Sovětskému svazu; pro Rudou armádu to byli zrádci. Je pravděpodobné, že bez vlasovců by Pražské povstání nebylo úspěšné. Česká národní rada však 7. května další pomoc vlasovců odmítla, neboť se obávala reakce Sovětského svazu. Dne 9. května přijela do Prahy Rudá armáda, která zlikvidovala poslední ohniska odporu Němců. Tímto skončilo období protektorátu Čechy a Morava.

1. Např. Československá sociálně demokratická strana, Československá strana lidová, Komunistická strana Československa, tzv. agrární strana, Československá strana národně socialistická, Československá národní demokracie.

1. Po 2. světové válce byla jako Zakarpatská Ukrajina pod sovětskou správou a 22. ledna 1946 byla jako Zakarpatská oblast začleněna do Ukrajinské sovětské socialistické republiky.
2. Individuální.

1. Individuální. Např.: Byli odsunuti i Němci, kteří nikdy nikomu neuškodili. Kolektivní vina – vzniká ve chvíli, kdy se předpokládá, že je o daném činu ví celý kolektiv (např. národ, školní třída) a tím, že mu nezabrání, se určitou měrou na něm podílí.
2. Z těch oblastí původního Česko-Slovenska, které sousedily s Německem; nazývaly se Sudety.
3. Postupimská konference proběhla v létě 1945. Jejím hlavním bodem Německo. Bylo usneseno, že území Německa bude rozděleno na čtyři části – takzvané okupační zóny, stejným způsobem byl rozdělen Berlín a Rakousko. Další hlavní usnesení týkající se především Německa: demilitarizace, denacifikace, demokratizace, demonopolizace, ztráta území, vysídlení německých obyvatel z okupovaných území, potrestání válečných zločinců.

1. Československá republika byla obnovena v hranicích v podobě před podepsáním mnichovské dohody. Na východě si však Sovětský svaz přisvojil Podkarpatskou Rus.
2. Protože Sovětský svaz osvobodil velkou část našeho území, žádné negativní zkušenosti jsme s ním zatím neměli. Mnoho lidí obdivovalo sovětské vojáky a hlavně nezapomněli na mnichovskou dohodu, z čehož pocházela nedůvěra k západním mocnostem.
3. Národní frontu – navenek koalice politických stran, které měly vládnout společně, ve skutečnosti se jednalo o omezení demokracie, protože v Národní frontě převažoval od počátku vliv komunistů. Národní fronta např. dostala pravomoc rozhodovat, kterým stranám bude do budoucna povolena činnost.
4. První fáze vysídlení Němců (květen–červen 1945) byla podle své podoby nazvána divoký odsun, protože docházelo k živelnému vysídlování Němců. Po schválení odsunu na postupimské konferenci začalo organizované vysídlování Němců. Mohli si s sebou vzít pouze zavazadlo o hmotnosti 30–50 kilogramů, ostatní majetek zde museli nechat. Antifašisté mohli v Československu zůstat.
5. Znárodnění – soukromý majetek přechází do vlastnictví státu.
6. V květnu 1946 se konaly první poválečné volby. Komunisté však použili všech prostředků, které jim měly zajistit volební vítězství, také těžili z poválečné popularity SSSR. Volby skončily vítězstvím komunistů, získali

téměř 40 % hlasů. Předsedou československé vlády se stal komunist Klement Gottwald. Na Slovensku sice vyhrála Demokratická strana, ale celkově se komunisté stali nejsilnější stranou v poválečné ČSR.

str. 90

- 1. Cenzura** je kontrola a omezování sdělování informací prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků (např. tisku, veřejných proslovů); přísnou cenzuru u nás zavedl František I., aby zabránil šíření „revolučních myšlenek“ a nepokojů v habsburské monarchii. Dále pak s cílem vytvořit jednotnou a silnou monarchii spravovanou vídeňskou vládou posílil cenzuru císař František Josef I. (tehdy se stal symbolem utužování absolutismu Alexander Bach).
- 2. Individuální.** Např. Určitým způsobem bylo ROH součástí systému Národní fronty. Pro své členy, kteří museli pravidelně platit peněžní příspěvek) organizovala společenské a rekreační aktivity (oslava MDŽ, vybírala zaměstnance podniků a těm přispívala na zimní či letní pobyt v podnikovém rekreačním středisku).

str. 91

- 1.** Mohli si zjistit potřebné údaje o kterékoli osobě a odstranit pro sebe nepohodlné osoby z různých organizací a vedoucích funkcí, aniž by sami byli postiženi.
- 2.** Kdyby podala demisi většina ministrů, byly by vypsány nové volby. Dál individuálně.

str. 92

- 1.** Situace v hospodářství se zhoršovala především z těchto důvodů: odmítnutí Marshallova plánu; nedostatek pracovní síly kvůli odsunu Němců; částečné znárodnění průmyslu; velká neúroda spjatá s tím, že noví vlastníci přidělené půdy na ní často neuměli hospodařit tak dobře jako odsunutí Němci a že roku 1947 přišlo mimořádné sucho; do řídicích funkcí v továrnách a podnicích byli dosazováni pracovníci podle stranické příslušnosti, ne podle potřebné kvalifikace.
 - 2.** Voliči nedostali různé volební lístky, ale tzv. jednotnou kandidátku Národní fronty se 70 % komunistických kandidátů a zbylými kandidáty sice nekomunistickými, ale komunisty schválenými.
- 1.** Monopol v hospodářství – váhradní právo na výrobu nebo prodej něčeho.
 - 2.** Těžký průmysl nevyráběl výrobky pro přímou spotřebu; zahrnoval těžbu, hutní průmysl, strojírenství, energetiku, zbrojní průmysl; průmysl spotřebního zboží zahrnuje výrobu zboží určeného ke krátkodobé či dlouhodobé spotřebě (např. průmysl potravinářský, textilní, obuvní, dřevozpracující, výroba spotřební elektroniky).
 - 3.** Plánované hospodářství plánuje, kolik se čeho má vyrobit, vytěžit či sklidit za období pěti let, často v rozporu se skutečnými možnostmi hospodářství, kdežto tržní hospodářství se řídí poptávkou trhu, a proto je také výhodnější pro spotřebitele, jsou dříve a lépe uspokojeny jeho potřeby.

str. 93

- 1.** Díky vítězství ve volbách roku 1946 obsadili důležitá ministerstva ve vládě a tak stabilizovali své pozice pro pozdější převzetí moci. Komunisté také vedli předvolební boj mimo parlament – demonstrace, petice vládě a protesty, které měly ukázat „vůli pracujícího lidu“ a podpořit komunistickou stranu, měli také důmyslnou propagandu. Aby si zvýšili podporu veřejnosti a rozšířili členskou základnu, začali komunisté nepravdivě obviňovat „nepohodlné osoby“, používat líbivá hesla a prosazovat pro lid líbivá opatření, např. milionářskou dávku – následky neúrody měli zaplatit hlavně bohatí. Skutečnost, že ministři na důležitých ministerstvech (vnitřní, informací a zemědělství) byli komunisté, jim umožnila podnikat další kroky. Začali kontrolovat tisk, tím zavedli cenzuru. Do ostatních politických stran nasazovali „informátory“, kteří KSČ informovali o dění K převzetí moci komunisté zřídili tzv. akční výbory. Ty odstraňovaly pro komunisty nepohodlné osoby z různých organizací a vedoucích funkcí. Dále založili ozbrojené dělnické jednotky – Lidové milice. Sloužily k zastrahování politických protivníků a později k potlačování nepokojů.
- 2.** Komunisté vyhlásili třídní boj proti třídnímu nepříteli podle sovětského modelu a odstranili lidi nepohodlné režimu (tzv. politické procesy), udržovali stálou atmosféru strachu ve společnosti. Komunisté nadále

rozšiřovali svou působnost a upevňovali svou moc: začali dosazovat své lidi na všechna významná místa do státní správy i do řídicích funkcí v továrnách a podnicích. Předpokladem pro dosažení na takové místo byla stranická příslušnost, až poté potřebná kvalifikace.

V květnu 1948 odmítl prezident E. Beneš podepsat tzv. Ústavu 9. května. Byla v ní totiž obsažena přeměna společnosti a hospodářství podle plánů komunistů. O několik dní později proběhly první nesvobodné volby do Národního shromáždění (tehdejší název pro parlament), ve kterých zvítězila KSČ. Na začátku června Edvard Beneš abdikoval a krátce poté zemřel. Novým prezidentem se stal Klement Gottwald.

3. Po únoru 1948 nutili komunisté rolníky, kterým před únorem přidělili půdu, zase ji vracet a zakládat po vzoru sovětských kolchozů jednotná zemědělská družstva (JZD). V JZD byla veškerá hospodářská zvířata, „sčelená“ půda i stroje společné a společně se zde hospodařilo. Kolektivizace probíhala v Československu až do konce 50. let 20. století. Ihned po uchopení moci začali komunisté hromadně znárodnovat další podniky. Ke konci roku 1948 vlastnil většinu podniků stát (celkem 95 %). Stát tak získal v hospodářství monopolní postavení.
4. Plánované hospodářství – Státní plánovací komise určila, co se má za dané období vyrobit, postavit a podobně.
Pětiletka – hospodářský plán na pět let dopředu, který stanovila Státní plánovací komise.
5. Třídím nepřítelem pro komunisty byli: podnikatelé a živnostníci, rolníci odmítající vstoupit do JZD, vojáci bojující za 2. světové války na Západě, členové nekomunistických stran, církev a věřící, vedoucí skautských oddílů, lidé projevující svůj nesouhlas s režimem. Používali proti nim řadu represí – od propuštění z práce až po vězení a tábory nucené práce.
6. Politické procesy inscenovali komunisté, aby společnost ještě více ovládli a odstranili lidi nepohodlné režimu. Jednalo se o vymyšlená obvinění, ke kterým se obžalovaní přiznali, poté co byli dlouhé měsíce krutě mučeni, vyslýcháni a byl na ně vyvíjen psychický nátlak. Stejně jako v Sovětském svazu pak probíhal soudní proces jako divadelní hra, v níž každý odříkával svůj předem naučený text; rozsudky byly předem připraveny. Politické procesy probíhaly zejména v letech 1948–1954, tedy za vlády Klementa Gottwalda.

str. 94

1. V roce 1939 jej Stalin poslal vládnout na Ukrajinu, kde pokračoval v čistkách. Během 2. světové války byl vysoce postaveným politrukem a působil jako prostředník mezi Stalinem a jeho generály. Byl přítomen v těžkých bojích při obraně Stalingradu.
 2. Ano.
 3. Roku 1949. Cílem NATO bylo odradit Sovětský svaz od případné agrese dál na západ.
1. Individuálně. Suezský průplav rozděluje Afriku a Asii. Spojuje Středozemní moře a Rudé moře. Důležitý např. jako trasa pro dodávku ropy.
 2. Byl postaven v letech 1859–1869. Projektoval ho rakouský projektant Alois Negrelli. Investice z evropských zemí poskytl: Francie, Itálie, Rakousko (Rusko).

str. 95

1. Stanné právo – zvláštní trestné právo k rychlému potlačení některých trestných činů; např. za heydrichiády.
1. Země západního bloku respektovaly mocenskou sféru vlivu Sovětského svazu.
1. Smrtí J. V. Stalina došlo k uvolnění napětí mezi Západem a Východem. Nejvyšší představitel Sovětského svazu Nikita Sergejevič Chruščov nastolil mírnější politiku. Sovětský svaz byl proto přístupnější dohodám. V roce 1955 Rakousko opustily okupační armády, včetně té sovětské. Ze zajetí v Sovětském svazu propuštění němečtí váleční zajatci z 2. světové války.
 2. **Kritika kultu osobnosti** – veřejná kritika vůdčí osobnosti. Nikita Sergejevič Chruščov.
 3. Suezskou krizi způsobilo znárodnění britsko-francouzské Společnosti Suezského průplavu Egyptem. Poplatky za průjezd průplavem měly být následně placeny Egyptu. Ten totiž potřeboval peníze na

vybudování Asuánské přehrady. Velká Británie a Francie se spojily s Izraelem a na Egypt zaútočily. Na to reagovaly OSN, USA a Sovětský svaz. Donutily útočící země ke stažení.

4. V NDR – povstání potlačeno sovětskými vojáky; v Polsku – potlačeno polskou armádou, díky tomu si Polsko vymohlo ústupky, např. zastavení kolektivizace a vrácení téměř veškeré zemědělské půdy do soukromého vlastnictví, byla zrušena kontrola nad římskokatolickou církví; v Maďarsku – potlačeno sovětským vojskem.

str. 96

1. Německo bylo rozděleno na čtyři okupační zóny, ale předpokládalo se, že později dojde k obnově jednotného státu založeného na demokratických principech. Sovětský svaz však nebyl nakloněn hospodářsky silnému demokratickému Německu. Báł se, že by ho nedokázal ovládat.

Spojené státy, Velká Británie a o něco později i Francie se v představě budoucnosti Německa shodly. Z obavy, aby zde nevzrostl vliv Sovětského svazu, spojily zóny, které spravovaly, v jednu. Spojené zóny měly přijmout Marshallův plán. Stalin se následně rozhodl dostat pod svou kontrolu celý Berlín a donutit ostatní okupační mocnosti, aby se stáhly. Zahájil proto v létě 1948 blokádu Berlína. Berlín ležel hluboko v sovětské okupační zóně a tímto se ocitl v obklíčení. Západní Spojenci nechtěli prorazit blokádu na zemi, protože by tak riskovali nový vojenský konflikt. Zřídili proto letecký most, díky němuž dokázali zásobovat Berlín vším potřebným; toto zásobování Berlína bylo úspěšné. Stalin po 14 měsících blokády kapituloval.

2. Spolková republika Německo (SRN) vznikla z americké, britské a francouzské okupační zóny, přijala Marshallův plán a záhy začala prožívat „německý hospodářský zázrak“. Ze sovětské okupační zóny vyhlášena Německá demokratická republika (NDR), která byla nucena přijmout hospodářskou „pomoc“ Sovětského svazu.

str. 97

1. Individuální.
2. Třtinový cukr.
3. Vztahy mezi Kubou a SSSR po karibské krizi ochladly, protože F. Castro se cítil dotčen, že SSSR a USA jednaly o Kubě bez něj. Kuba se tak začala přiklánět k Číně.

1. „Horká linka“ – přímé komunikační spojení mezi představiteli dvou stran konfliktu – právě v době karibské krize neexistovala, byla zavedena až po zkušenostech z této krize, kdy se jednání vlekla, protože si obě strany nedůvěřovaly, předávaly si zprávy zdlouhavě přes diplomaty a špiony, které stejně podezíraly z podfuku.

2. USA se obávaly, že pokud by ve válce zvítězila Vietnamská demokratická republika, mohly by se postupně i další státy jihovýchodní Asie dostat pod komunistickou nadvládu.

1. USA, SSSR, Velká Británie, Francie a Čínská lidová republika.

2. NDR se potýkala s rostoucími hospodářskými problémy a politickým útlakem, mnozí její obyvatelé proto emigrovali do demokratické západní části Německa (SRN) přes Berlín, neboť se v něm mohli volně pohybovat i východní Němci, ačkoli byl rozdělen na dvě části. Tato emigrace poškozovala NDR hospodářsky i politicky – stát, který masivně opouští tolik lidí, nevzbuzuje důvěru. Vláda NDR se proto obrátila na Sovětský svaz a požadovala vojenské obsazení Západního Berlína. SSSR tento požadavek odmítl, protože si nepřál konflikt s USA. Podpořil však východoněmeckou vládu v ohraničení Západního Berlína. V srpnu 1961 se tak začala stavět takzvaná berlínská zeď – betonová stěna, která rozdělila Berlín na východní a západní část.

3. Příčinou karibské krize bylo odhalení sovětské základny s raketami středního doletu s jadernými hlavicemi na Kubě americkým průzkumným letadlem. Následovala jednání mezi N. S. Chruščovem, nejvyšším představitelem SSSR, a Kennedym, prezidentem USA. Kennedy nařídil námořní blokádu Kuby, aby zabránil další dodávce sovětských raket na Kubu. Sovětský svaz vyslal do oblasti jaderné ponorky. Velitelé obou flotil měli povoleno použít zbraně. Kennedy a Chruščov se nakonec dohodli na kompromisu: Sovětský svaz měl své rakety stáhnout z Kuby a USA svoje rakety z Turecka a Itálie.

4. Severovietnamští komunisté ovládli celý Vietnam. Válka skončila roku 1975 a o rok později vznikla sjednocením obou částí země Vietnamská socialistická republika (1976).

1. Se smrtí J. V. Stalina.
2. **Amnestie** – hromadné prominutí trestu, propuštění na svobodu; **rehabilitace** – zrušení obvinění; navrácení dobré pověsti a cti.
3. Individuální. Např.: všichni obžalovaní v procesu s Rudolfem Slánským (např. Vladimír Clementis, Josef Frank, Ludvík Frejka).
4. **Třídní společnost** je podle teorie marxismu-leninismu rozdělení společnosti na dvě skupiny lidí – třídy. Jedna společenská třída byli lidé, kteří vlastnili výrobní prostředky, např. továrnu, dílnu, pole, což byla **třída vykořisťovatelská** a zároveň vládnoucí. Druhou společenskou třídu tvořili lidé, kteří nevlastnili výrobní prostředky a byli nuceni nabízet svou práci. Byli tak **třída vykořisťovaná** a ovládaná třídou vykořisťovatelskou, která je zaměstnává.

1. **„Na zboží se stály fronty“** – protože některého zboží bylo málo a dováželo se do prodejen jen občas, stáli lidé v zástupu před prodejny a čekali ještě, než byly prodejny otevřené, aby se na ně dostalo; fronty se stály i proto, že prodejny bylo celkově málo a pokladní nestíhali tak rychle markovat, aby se netvořily fronty na prázdné košíky.
„Zboží bylo jen pod pultem“ – nedostatkové zboží často schovávali prodáváci pro své známé pod pultem, než si ti pro ně přišli.
 2. Za socialismu měl podle Ústavy každý povinnost pracovat. Proto byla i uměle vytvářena zbytečná pracovní místa. Pokud nebyl někdo „nepohodlnou osobou“, prakticky nemohl být ze zaměstnání propuštěn. V současnosti platí tato pojištění zaměstnavatel (stát, podnikatelé zaměstnancům), v případě OSVČ si je hradí tato sama povinně, pouze nemocenské pojištění dobrovolně.
 3. Individuálně. Např.: na chatu, děti letní pionýrské tábory, k prarodičům.
1. **Reforma** – úprava nebo změna směřující ke zlepšení nějakého stavu, např. hospodářství, života společnosti, školství. Marie Terezie zavedla reformy týkající se např. státní správy (státní centrální úřady ve Vídni), vybírání daní, práva a soudnictví (jednotné právo), školství (povinná školní docházka), armády, nechala zavést jednotnou soustavu měr a vah a jednotnou měnu; Josef II. vydal toleranční patent, zrušil nevolnictví.
 2. V době první republiky, konkrétně koncem 20. let 20. století.

1. Demokratické společnosti – upravování života společnosti podle demokratických zásad; přesunuje se moc ze státu na společenství lidí (obce, města apod.).

1. **Varšavská smlouva** – mezinárodní vojenská organizace východního bloku, navenek obdoba NATO; zcela ovládaná Sovětským svazem, který si tak chtěl zajistit kontrolu nad střední Evropou, její velení sídlilo v Moskvě a hlavními veliteli byli výhradně sovětsští vojenští představitelé. Vznikla roku 1955.
 2. **Kontrarevoluce** – úsilí zaměřené proti předchozím změnám, tedy proti pořádkům nastoleným našim komunistickým režimem, jehož představitelé podléhali SSSR.
 3. Adolf Hitler.
 4. Albánie.
 5. Bylo to tzv. osm statečných; během chvíle byli zatčeni a na několik let buď uvězněni nebo zavřeni v psychiatrických ústavech.
1. František Kriegel; byl pronásledován, vyloučen z KSČ, stal jedním z prvních signatářů Charty 77.
 2. Emigrace náboženská – protestanté po porážce na Bílé hoře (8. 11. 1620), 1. vlna emigrace – před 2. světovou válkou (1939), 2. vlna emigrace – před nástupem komunismu a v únoru 1948 a krátce po něm.

1. Obě republiky měly stejnou vlajku, státní znak i hymnu (ta se skládala ze dvou částí – české a slovenské).
1. „Čistka“ znamenala odstranění reformních komunistů z vlády, v armády, z aparátu komunistické strany a z míst, ze kterých mohli ovlivňovat obyvatelstvo republiky (např. ze sdělovacích prostředků, školství, kulturu), nakonec čistky zasáhly i řadové komunisty a občany, kteří kritizovali režim.
1. Politické represe ustupovaly, byla vyhlášena amnestie. Mnozí lidé odsouzení na začátku 50. let 20. století z politických důvodů byli propuštěni na svobodu nebo rehabilitováni. Odsuzování z politických důvodů sice pokračovalo, vykonstruované politické procesy však byly zastaveny, byly zrušeny tábory nucené práce. Prezidentem byl Antonín Novotný.
2. Na začátku roku 1968 nastoupil do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ Alexander Dubček, slovenský politik patřící k reformním komunistům. Nastalo tzv. období pražského jara 1968. V březnu 1968 podal prezident Novotný demisi. Novým prezidentem byl zvolen generál Ludvík Svoboda. Po odchodu Novotného se k moci zcela dostali reformní komunisté, kteří začali nahrazovat konzervativní komunisty v klíčových pozicích. Odborníky byli nahrazováni např. lidé ve vedení podniků, byla zrušena cenzura, vznikaly politické kluby, byla obnovena činnost některých zakázaných organizací. V dubnu 1968 byl na Ústředním výboru KSČ schválen Akční program, který navrhoval omezení plánovaného hospodářství, demokratizaci společnosti a dodržování občanských práv. V tisku se začaly objevovat protisovětské články. K pražskému jaru přispěli spory mezi komunisty, z nichž se vydělovali tzv. reformní komunisté, kteří se přidávali ke kritikům komunistického režimu; lidé totiž jak poznávali pravdu, začínali kritizovat režim, že není schopen dosáhnout stejných výsledků jako v západních státech, navíc proběhla krátkodobá hospodářská krize a reformní komunisté věděli, že problém je ve způsobu řízení hospodářství. Konec pražského jara je spjat s překročením našich hranic vojsky Varšavské smlouvy (SSSR, NDR, Polsko, Maďarsko, Bulharsko) v noci z 20. na 21. srpna 1968.
3. Jako normalizace se označoval proces, kterým se mělo vše vrátit k „normálním poměrům“ panujícím před reformami. Tento proces trval přibližně tři roky. Jako normalizace se později začalo nazývat období od násilného potlačení pražského jara roku 1968 až do roku 1989, kdy byl komunistický režim svržen. Na podzim 1968 byl uzákoněn „dočasný pobyt sovětských vojsk“ na našem území. Byla zrušena činnost některých organizací (např. Sokola, Junáka a KAN). Pozvolna opět nastupovala cenzura. První tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček byl na Brežněvův pokyn odvolán a na jeho místo nastoupil Gustáv Husák. Začalo období „čistek“ (nejprve museli reformní komunisté opustit místa ve vládě, v armádě a v aparátu komunistické strany).
4. V zemi probíhaly protesty, demonstrace a akce zaměřené proti okupaci. V lednu 1969 se na protest proti normalizaci upálil na Václavském náměstí v Praze Jan Palach, student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Jeho příkladu následovalo několik dalších lidí. Pohřeb Jana Palacha se stal obrovskou demonstrací proti sovětské okupaci.

2. materiální a finanční; USA a SSSR; silou; rozhodnutí; SSSR, Československo, Maďarsko, Rumunsko, NDR, Bulharsko, Polsko a Albánie.
3. **a)** Antonín Novotný; **b)** Milada Horáková; **c)** Klement Gottwald.
4. A – c); B – b); C – h); D – e).
5. **a)** Aby byla zastavena emigrace obyvatel NDR do západní části Německa. **b)** USA vybudovaly jaderné základny v Turecku a Itálii, Sovětský svaz tajně svoji raketovou základnu na Kubě. Tuto základnu odhalilo americké průzkumné letadlo. Následovala jednání mezi Chruščovem a Kennedym, prezidentem USA. Kennedy nařídil námořní blokádu Kubu, aby zabránil další dodávce sovětských raket na Kubu. Sovětský svaz vyslal do oblasti jaderné ponorky. Velitelé obou flotil měli povoleno použít zbraně. Svět se tak ocitl na pokraji jaderné války. **c)** Američané se stáhli, protože Vietnamci volili partyzánský způsob boje, se kterým si neuměli poradit. V USA navíc sílilo protiválečné hnutí. **d)** Během pražského jara byli odborníky nahrazováni např. lidé ve vedení podniků, byla zrušena cenzura, vznikaly politické kluby, byla obnovena činnost některých zakázaných organizací. V tisku se začaly objevovat protisovětské články.

1. **Stagnace** – zastavení růstu, vývoje; **teror** – kruté násilí nebo hrozba násilím, uplatňované zejména proti politickému nepříteli; **inflace** – znehodnocování peněz spojené s růstem cen zboží; **neostalinismus** – totalitní komunistický režim L. I. Brežněva, spojený např. se stabilizací vnitřních poměrů ve východním bloku, utužováním cenzury.
 2. Ano. Dále individuální, např.: islámské teroristické útoky na různých místech Evropy, organizované islamistickými skupinami.
-
1. Poprvé se během karibské krize svět ocitl na pokraji jaderné katastrofy a došlo tak na konci 60. let 20. století k prvním mezinárodním jednáním o jaderných zbraních.
 2. Individuální. Např.: Jediná jaderná bomba zničí území obrovské rozlohy, radioaktivní záření se atmosférou nese do velkých vzdáleností a ničí všechny živé buňky, způsobují dlouhodobé poškození organismů, radioaktivní spad kontaminuje zeminu i vodu.

1. Ve Finsku.
 2. Poněvadž podepsání Závěrečného aktu vyznělo jako stvrzení poválečného stavu a zisků Sovětského svazu; západní mocnosti. Normalizace a nedodržování lidských práv ve východním bloku zůstala západním blokem vcelku bez povšimnutí.
-
1. SSSR „na pomoc“ afghánským komunistům na počátku občanské války; ve skutečnosti zde chtěl získat mocenský vliv. Po dlouhých letech bojů stáhl vyčerpaná vojska bez dosažení svého cíle, obdobně jako USA ve Vietnamu.
 2. Individuálně.
 3. Individuálně. Např.: Po odchodu sovětských vojsk (roku 1989) panoval v Afghánistánu komunistický režim orientovaný na SSSR, avšak roku 1992 padl a znovu propukla občanská válka, ve které vzrostla moc hnutí Tálibánu natolik, že v letech 1996–2001 vládlo většině území. Od roku 2001 až dodnes probíhá další válka v Afghánistánu, vedená především USA a Velkou Británií mimo jiné s cílem zničit islamistický režim Tálibánu.
-
1. Obě supervelmoci totiž došly k poznání, že zbraně, které mají k dispozici, by byly schopny vyhladit veškerý život na Zemi, a to hned několikrát.
 2. Závěrečný akt obsahoval především tyto zásady: neporušitelnost hranic evropských států, spolupráce států v nejrůznějších oblastech, dodržování lidských práv a svobod.
 3. Roku 1979 provedl Sovětský svaz invazi do Afghánistánu, kde komunistická vláda začala uskutečňovat své reformy. V zemi však propukla vleklá občanská válka. Proti sovětským a vládním vojskům vedli partyzánskou válku povstalci, kteří byli podporováni mnoha zeměmi, např. USA a Velkou Británií. Válka trvala až do roku 1989, kdy se Sovětský svaz rozhodl stáhnout svá vojska z Afghánistánu bez dosažení cíle.

1. Dne 25. 2. 1948 byl komunisty uskutečněn státní převrat – prezident Edvard Beneš podepsal demisi a jmenoval novou vládu, kterou sestavil komunistický ministerský předseda Klement Gottwald; 1. 5. se slaví jako Svátek práce od roku 1890, byl zaveden v roce 1889 II. internacionálou na paměť vypuknutí stávkový amerických dělníků v Chicagu dne 1. května 1886 – tento svátek se slaví dodnes; oslava Velké říjnové socialistické revoluce dne 7. 11. (podle v Rusku tehdy platného juliánského kalendáře dne 25. 10.) se konala v upomínku na bolševický převrat v Rusku, vedený V. I. Leninem, kterým začala občanská válka.
 2. Např.: Slovenská populární píseň, kterou zpívá Miroslav Žbirka, Čierny kvet byla cenzurou změněna na Biely kvet.
-
1. Při demokratických volbách volí voliči prostřednictvím volebních lístků různých politických stran, kdežto při např. volbách v Československu neměli různé volební lístky podle stran, ale dostali tzv. jednotnou

kandidátku Národní fronty, pokud voliči chtěli vyjádřit nesouhlas, vhodila místo ní tzv. bílý lístek, avšak za to mohli být režimem různě stíháni.

2. VŘSR připomínala bolševický převrat v Rusku a země východního bloku měly oslavou tohoto svátku dokazovat svůj kladný vztah k SSSR a komunismu.

str. 107

1. Dukovany, Temelín (začátek stavby až r. 1987), Jaslovské Bohunice (Slovensko) a Mochovce (Slovensko).

1. Karel Kryl.

str. 108

1. Individuální. Např.: Ludvík Vaculík: Sekyra (román s autobiografickými prvky), próza o samizdatovém vydávání knih a jejich rozšiřování Český snář, sbírky fejetonů atd.
2. Individuální. Např.: Václav Havel, Pavel Rychetský, Jiří Dientsbier, Jan Ruml.
3. Individuální.

1. Většina lidí měla strach, že je režim bude pronásledovat (např. propuštěním ze zaměstnání, policejním stíháním, vězněním). Proto byli pasivní, něco jiného říkali doma a něco jiného v zaměstnání nebo ve škole. Začali se starat pouze o sebe a zúčastňovali se akcí, které pořádal komunistický režim a na nichž vyžadoval účast.
2. Motivací ke vstupu do KSČ byly především osobní výhody. Člen KSČ měl např. lepší platové podmínky a možnost pracovního postupu, jeho děti se snáze dostaly na vysokou školu.
3. Odpůrci totalitního režimu (disidenti) např. udržovali kontakty s politickou emigrací, díky níž informovali zahraničí o situaci v Československu. Vydávali a šířili knihy a vlastní časopisy, které museli sami opisovat nebo tajně tisknout (samizdat). Dále např. psali protestní dopisy komunistickým funkcionářům, pořádali různé přednášky, koncerty či divadla pro uzavřený okruh přátel. V roce 1977 vydali prohlášení Charta 77.
4. Charta 77 bylo prohlášení z 1. ledna 1977, které vydala skupina disidentů požadující v něm po československé vládě dodržování lidských a občanských práv, jak se zavázala v roce 1975 na konferenci v Helsinkách. Chartisté se stali okamžitě terčem ostrého stíhání ze strany státní moci. Ačkoli lidé text Charty většinou neznali, byli nuceni podepisovat různá prohlášení proti ní. Významné osobnosti kultury byly například přinuceny podepsat takzvanou Antichartu. Samotné chartisty označil režim jako ztroskotance a samozvance. Ti, kteří Chartu podepsali, byli například vyhozeni ze zaměstnání a museli pak pracovat na podřadných místech, byli vězněni, někdy i opakovaně, a mnozí byli donuceni k emigraci.

str. 109

1. Individuální. Např.: Olympijské hry vznikly v Olympii ve starověkém Řecku, nejstarší zprávy o jejich uskutečnění pocházejí z roku 776 př. n. l. Během konání olympijských her se dodržoval všeobecný mír. Konaly se každé čtyři roky k počtě boha Dia. **Novodobé olympijské hry** – olympijské hry obnovené francouzským pedagogem a historikem Pierrem de Coubetinem, poprvé pořádané roku 1896 v Athénách.
2. Olympijské hry v Berlíně roku 1936; jejich zrušení hrozilo kvůli propagaci nacismu.

1. Individuálně. Např.: Solidarita byly nezávislé odbory, které vyzývaly vládu například k odstranění korupce a nepořádků v zemi a otevřeně prohlásily, že bojují za dodržování občanských a politických práv, kdežto signatáři Charty takto veřejně nevystupovali. První členové odborů Solidarita byli dělníky z továren a Gdaňských loděnic.

str. 110

1. Individuálně. Např.: Vedení mírových rozhovorů se Západem s uplatňováním politiky snižování napětí.

1. Individuálně. Např.: Hlavním právním předpokladem znovusjednocení Německa byl tehdy existující článek číslo 23 Základního zákona Spolkové republiky Německo, který stanovil, že se ke Spolkové republice může připojit jakákoli země demokratickým přijetím právě Základního zákona svými občany (či volenými zástupci). V NDR bylo proto obnoveno pět spolkových zemí, kterými byla původně po 2. světové válce tvořena. Dne 3. října 1990 zanikla Německá demokratická republika a pět nových spolkových zemí, tj. Braniborsko, Durynsko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Sasko a Sasko-Anhaltsko a sjednocený Berlín se připojily ke Spolkové republice Německo.

1. Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán, Uzbekistán, Ukrajina.
2. Individuálně.
 1. Zásady demokracie: moc ve státě rozdělena na moc zákonodárnou (má ji parlament, tvořený volenými zástupci lidu), moc výkonnou (vláda, prezident, místní zastupitelstva) a soudní (existují nezávislé soudy); zdrojem moci jsou svobodní občané (lid); jsou zaručena lidská práva a svobody; lidem je zaručena politická rovnost (každý volič má jeden hlas); demokratický stát je právním státem, který má spravedlivé zákony a dbá na jejich dodržování; existuje pluralita názorů; pracují nezávislá masová média (tisk, rozhlas, televize, internet) a existuje určitá demokratická politická kultura; potírá se korupce a kriminalita; ekonomika je tržní, zaručuje právo podnikat a mít soukromý majetek; co nejvíce lidí má materiální podmínky k důstojnému životu.
 2. Individuálně. Např.: Hromadné sdělovací prostředky jsou v totalitním státě poplatny vůdci či vládnoucí straně a šíří jejich propagandu, existuje zde policejní kontrola osob, v demokratických státech mají všichni stejný přístup ke vzdělání.
1. Západní veřejnost po válce uznávala SSSR jako mocnost, která rozhodující měrou přispěla k porážce fašistického Německa. Po berlínské krizi (1948–1949) se obdiv k Sovětskému svazu vytratil. Sovětský svaz navíc popudil svou agresivní politikou ve válce v Afghánistánu.
2. V Polsku propukla na začátku 80. let 20. století hluboká hospodářská krize, komunistická vláda opět zdražila základní potraviny. Za této situace byly vytvořeny nezávislé odbory Solidarita. Ta vyzývala vládu např. k odstranění korupce a nepořádků v zemi a otevřeně prohlásila, že bojuje za dodržování občanských a politických práv.
3. Ukazovalo se, že plánované hospodářství není efektivní. Zemi také vyčerpávala vleklá válka v Afghánistánu a podpora „spřátelených režimů“.
4. **Perestrojka** („přestavba“) – Gorbačovem připravované reformy pro obnovu hospodářství; perestrojka zahrnovala i politiku sovětského systému; **glasnost** („otevřenost“) – Gorbačovem prosazovaná otevřená diskuze o politických, hospodářských a společenských problémech.
5. Gorbačovovy reformy narážely na odpor, protože nepřinášely dostatečně rychle slíbený výsledek, životní úroveň klesala. Navíc se začal projevovat nacionalismus jednotlivých svazových republik, které volaly po samostatnosti. Gorbačov se snažil zachránit situaci. Prosadil zrušení vedoucí úlohy komunistické strany a nastolil prezidentský systém, který měl posílit jeho moc. Sám byl roku 1990 zvolen prezidentem Sovětského svazu. Vyvrcholením odporu proti Gorbačovovi byl tak pokus o státní převrat – puč. Puč byl sice potlačen, ale Gorbačovova moc skončila. Komunistická strana byla zakázána. Gorbačov podal v prosinci 1991 demisi. Oficiálně navíc přestal Sovětský svaz existovat 31. prosince 1991.
6. Projevily se zde dlouho potlačované rozbroje mezi jednotlivými zeměmi a národy, které se lišily např. v náboženství, hospodářství a představách o podobě státního zřízení. Rozpadem Jugoslávie postupně vzniklo Slovinsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Makedonie (od roku 2019 Severní Makedonie), Srbsko, Černá Hora a nejspíše i Kosovo.

str. 113

1. Loajalita – respektování zájmů druhého.
2. Např.: Lidé nechtěli přijít být např. přesunuti na horší pracovní pozici, vystěhováni do jiného bytu, ztratit možnost pracovního postupu, aby jejich děti neztratily možnost dostat se na vybranou střední či vysokou školu.

str. 114

1. V noci z 20. na 21. srpna 1968. Invaze proběhla z důvodu, aby obsadila všechny důležité instituce a potlačila reformní snahy v Československu.
2. Jan Palach, student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, se v lednu 1969 na protest proti normalizaci upálil na Václavském náměstí v Praze.

1. Dne 17. 11. 1939 byly uzavřeny české vysoké školy; záminkou pro nacisty podzimní studentské demonstrace proti nacistické okupaci.
2. Individuálně.

str. 115

1. Na začátku roku 1968 nastoupil Alexander Dubček do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ, byl to slovenský politik patřící k reformním komunistům, který se stal vůdčí osobností tzv. pražského jara. SSSR se tento vývoj v Československu nelíbil, ačkoli Dubček vysvětloval a obhajoval reformy a ubezpečoval Brežněva, že Československo zůstane v socialistickém táboře. Sovětský svaz se přesto rozhodl v srpnu 1968 pro vojenský zásah. Alexander Dubček byl z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ na Brežněvův pokyn odvolán. Po sametové revoluci a po odstoupení komunistické vlády na konci roku 1989 byl Alexander Dubček jako symbol roku 1968 zvolen předsedou Federálního shromáždění.

Václav Havel byl dramatik, jeden z prvních mluvčích Charty 77, hlavní osobnost Občanského fóra (OF) za sametové revoluce roku 1989 a dne 29. prosince 1989 jednomyslně zvolen prezidentem Československa.

2. Individuální. Např.: Karel Kryl, Marta Kubišová, Jaroslav Hutka, Waldemar Matuška.

str. 116

1. Individuální. Např.: Dne 26. února 1990 byla podepsána dohoda mezi Československem a Sovětským svazem o odsunu sovětských vojsk. Bylo dojednáno, že odchod proběhne postupně, na 3 etapy. Poslední sovětské jednotky území opustily v polovině roku 1991.

str. 117

1. Individuální.
2. Individuální.

1. Československo v 80. letech 20. století bylo jedním z nejvíce strnulých režimů ve východním bloku. Politici si v zemi nepřáli žádnou změnu, protože by to mohlo ohrozit „pořádky“, které pracně zaváděli po srpnové okupaci. Normalizační režim významněji neohrožovala ani Charta 77. Mezi občany a státem existovala „tichá úmluva“ – kdo bude navenek projevovat loajalitu režimu, tomu režim na oplátku ponechá jeho soukromí. Finanční situaci si lidé vylepšovali různými aktivitami, mezi něž patřilo poskytování řemeslných a jiných služeb mimo pracovní dobu, ale i tajně během ní, takzvané melouchy, nebo obchodování s nedostatkovým zbožím. To vše bylo sice na hranici zákona, ale masově rozšířené. Stabilita socialistického režimu v rámci východního bloku byla dána značným vzrůstem množství základního zboží. Vyšší hospodářská produkce však byla dána rozšiřováním výroby, a ne jejím zefektivňováním. To se silně projevovalo technologickou zaostalostí za Západem a devastací životního prostředí.

2. Perestrojka v druhé polovině 80. let 20. století neměly na normalizační Československo téměř žádný vliv. V Československé společnosti Gorbačov naopak vyvolal velké naděje. Normalizační komunisté se také začali částečně zapojovat do reforem a přicházeli s programem takzvané socialistické přestavby. Jednalo se však jen o „kosmetické úpravy“ a předstírání snahy, a to pouze v oblasti hospodářské, nikoli politické.
3. Roku 1988 se lidé v Československu, povzbuzeni vývojem v Sovětském svazu, přestávali bát. Začaly propuknout demonstrace ve dnech významných událostí. První demonstrace se odehrála v roce 1988 k 20. výročí okupace země sovětskými vojsky. Byla tvrdě potlačena ozbrojenými složkami. Dne 28. října 1988 k 70. výročí vzniku Československa proběhla demonstrace znovu, byla opět rozeznána. Další veřejné protesty se odehrály v lednu roku 1989 v rámci 20. výročí upálení Jana Palacha; tyto protesty bývají označovány jako Palachův týden, demonstrovalo se denně celý týden. Brutální rozeznání demonstrací bylo kritizováno v zahraničí a Československo bylo obviněno z nedodržování helsinských dohod o lidských právech.
Demonstrace probíhaly po celý rok 1989, demonstranti požadovali například propuštění disidentů a zlepšení životního prostředí.
4. Dne 17. listopadu 1989 se v Praze konala demonstrace studentů k 50. výročí uzavření českých vysokých škol nacisty, během ní se ozývala hesla kritizující poměry v zemi. Po skončení oficiální části se velká část demonstrantů vydala na pochod do středu města, aby projevila nesouhlas s komunistickým režimem. Na Národní třídě policisté pokojně procházející demonstranty obklíčili a část jich surově zbili obuškami. Tato událost spustila další vlnu demonstrací a protestů po celé republice. Již večer 17. listopadu 1989 se v Divadle Na Zábradlí sešli herci se studenty. Na setkání se zrodila myšlenka uspořádat generální stávkou. Studenti i umělci požadovali vyšetření zásahu proti studentům dne 17. listopadu. V pondělí 20. listopadu začala tzv. okupační stávka na DAMU v Praze, která podnítila k témuž kroku i ostatní vysoké školy. Spontánně se uskutečnily obrovské demonstrace, zejména v Praze, Brně a v Bratislavě. Všechny akce začaly koordinovat nově vzniklé politické organizace. V Čechách to bylo Občanské fórum (OF), na Slovensku byla Veřejnost proti násilí (VPN). Na stranu demonstrantů se přidala část hromadných sdělovacích prostředků a začala pravdivě informovat o situaci v zemi. Demonstrace probíhající celý týden na mnoha místech republiky vyvrcholily 27. listopadu generální stávkou, do které se zapojila drtivá většina občanů a také podniků, továren a institucí. Představitelům vládnoucího komunistického režimu bylo jasné, že musejí začít vyjednávat. Výsledkem bylo odstoupení komunistické vlády, rozpuštění Lidových milicí, rezignace Gustáva Husáka na funkci prezidenta a vznik nové vlády. Dne 29. prosince 1989 se konala volba prezidenta, jednomyslně jím byl zvolen Václav Havel.
5. Po sametové revoluci se postupně vytvářelo napětí v českých a slovenských vztazích, které vyvrcholilo po volbách roku 1992, kdy v České republice a na Slovensku vyhrály strany se zcela rozdílnými programy. To nemohlo vést k vytvoření fungující vlády. Nastala jednání, na kterých se čeští a slovenští politici v létě 1992 dohodli o rozdělení společného státu.

str. 118

1. **Realismus** – snaží se co nejpřesněji zachytit skutečnost; **surrealismus** – zachycuje to, co se odehrává v lidském podvědomí, spojuje v sobě reálné i nereálné motivy; cílem je zachytit absolutní realitu bez kontrolu rozumu a logiky.
2. Cílem obou je zachytit nehmotné; to, co pochází z lidského nitra či podvědomí.
3. Individuální.

str. 119

1. Roku 2020 Burdž Chalífa ve městě Dubaj ve Spojených arabských emirátech, výška 828 m, dokončení výstavby r. 2010; dále inndividuálně.
2. Hora Ještěd se nachází nedaleko města Liberec (v Libereckém kraji).
3. Individuální. Např.: Šedivé panelové budovy (železobetonové konstrukce), tvaru kvádra či krychle, všechny stejné, vystavěné za účelem rychlého poskytnutí bydlení velkému počtu rodin.
4. Individuální.

1. Režiséra Elmara Klose (za film Obchod na korze, 1965).
1. Pořad Večerníček se začal vysílat od 2. 1. 1965; dál individuální, např. O krtkovi.
2. Individuální. Např.: Po převratu roku 1948 byla, stejně jako veškerá kultura, i literatura pod dohledem komunistické strany. Jediným povoleným uměleckým principem byl socialistický realismus. K jeho představitelům tehdy patřili např.: Jarmila Glazarová, Václav Řezáč. Řada spisovatelů tak odešla do zahraničí, aby mohla se mohla svobodně projevovat. Někteří však byli státní mocí uvězněni (např. Jan Zahradníček, Jiří Kolář), nebo popraveni (Záviš Kalandra).

1. Individuálně.

1. **Průmyslová revoluce** – převratný technologický a hospodářský rozvoj, který je spojen s masovým zaváděním strojů do výroby; probíhala přibližně od poloviny 18. století do poloviny 19. století.
 2. První člověk vesmíru – Jurij Alexejevič Gagarin (1961), první Čech ve vesmíru – Vladimír Remek (1978).
 3. **Genetika** – věda o zákonech dědičnosti; **očkování** – vpravování ochranné látky do těla, záměrně se tak setká zdravý organismus s méně nebezpečným mikrobem, aby jeho imunitní systém, až se případně setká s daným původcem nemoci, byl chráněn před nákazou nebo vážnějším průběhem nemoci.
1. Rozdělení světa na dva mocenské bloky se dotklo i kultury. Ve východním bloku sloužila kultura hlavně k propagandě, a proto byla pod důkladnou ideologickou kontrolou. V západním bloku se po 2. světové válce rozvíjel např. abstraktní expresionismus, jehož cílem bylo vyjádřit pomocí různých uměleckých technik pocity, emoce a spontánnost. Byl jakýmsi protestem proti realismu. Vznikl v USA a navazoval na surrealismus. K významným představitelům patří například američtí malíři Mark Rothko a Barnett Newman. Zajímavou oblastí moderního výtvarného umění je akční malba (action painting), pro kterou je důležitá především samotná činnost umělce a nejdůležitější část představuje průběh tvorby díla; představiteli jsou např.: americký malíř Jackson Pollock a francouzský malíř Georges Mathieu. Ve východním bloku byl po 2. světové válce oficiálním uměním takzvaný socialistický realismus. Nejčastějšími náměty bylo osvobození Rudou armádou, lidé při práci a oslava komunismu. Vše abstraktní bylo zakázáno. V Československu toto období trvalo asi do konce 50. let 20. století; představiteli jsou např.: Alena Čermáková a Josef Brož.
V 60. letech 20. století došlo k uvolnění a i do Československa pronikl ze západu nový umělecký směr – pop art (z angl. popular art). Pop art byl určený širokým masám. Typické je pro něj používání motivů a techniky z předmětů denní potřeby. Inspiroval se také reklamou a komiksem. Cílem byla líbivost, ne hloubání nad tím, co chtěl autor dílem vyjádřit. Otevíral umění obyčejným lidem. Pop art vznikl nezávisle na sobě ve dvou centrech: v Londýně – např. Richard W. Hamilton a v New Yorku, kde byl vůdčí osobností Andy Warhol.
 2. Ve světě byl v 50. letech 20. století velmi oblíbený rock'n'roll, u nás se mu říkalo big beat. Od 60. let do začátku 70. let 20. století výrazně ovlivňoval mladou generaci beat, který se zrodil ve Velké Británii. Populární v Československu byli písničkáři, kteří ve svých písních často kritizovali poměry v zemi (protestsongy).
 3. V roce 1945 došlo v ČSSR ke znárodnění filmového průmyslu, tím se filmová produkce stala závislou na státu, v 50. let 20. století tak převážně vznikaly propagandistické a budovatelské filmy, historické velkofilmy, které přizpůsobily dějiny vládnoucí ideologii, a nenáročná komedie. Vládla cenzura. Totéž, ovšem v menším měřítku, probíhalo v období normalizace. Přesto se i v těchto dobách podařilo natočit filmy, které předčily tehdejší celkovou úroveň. Některé filmy se staly nežádoucími a skončily v trezoru – takzvané trezorové filmy. Promítány byly znovu až po pádu komunismu. V 60. letech 20. století, kdy se politická situace uvolnila, vznikaly zajímavé filmy, oceňované i v zahraničí. Televize u nás začala vysílat roku 1953. V 70. letech 20. století nastalo masivní sledování televize. Byla samozřejmě využívána k propagandistickým účelům a informace nebyly zcela objektivní. Velkou oblibu si získaly zejména televizní seriály. Pro malé děti vznikl pořad Večerníček, který je uváděn dodnes.
 4. Základní znaky rozvoje vědy a techniky: využití nových zdrojů energie, zejména jaderné (atomové), automatizace výroby, zvýšení rychlosti přepravy, vyvíjení nových materiálů, vývoj informační technologie.

2. disidenti; opisovat; tisknout; samizdat; lidská práva a svobody; Charta 77; lidských; občanských; Josef Patočka; Václav Havel; Jiří Hájek.
3. a) Vladimír Remek; b) Michail Sergejevič Gorbačov; c) Lech Wałęsa.
4. A – c); B – c); C – b).
5. a)–2; b)–3; c)–4; d)–1.

1. c); 2. d); 3. b); 4. b); 5. a); 6. c); 7. a); 8. d); 9. b); 10. c); 11. b); 12. a); 13. b); 14. d); 15. c); 16. d); 17. c); 18. d); 19. c); 20. a); 21. c); 22. c); 23. d); 24. a); 25. b); 26. b); 27. a); 28. c); 29. c); 30. a); 31. a); 32. a); 33. d); 34. b); 35. d); 36. b).